

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ (Πάτρα)

**Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα: Παρουσίαση - Ανάλυση
εφαρμογής έκτατων φόρων και η αποτελεσματικότητα αυτών**

Πτυχιακή Εργασία των

ΖΩΡΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ 12457

ΜΙΣΥΡΗΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ 12481

ΤΡΙΒΙΖΑΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ 12035

Επιβλέπων Καθηγητής κ. Ηλίας Βάσιος

ΠΑΤΡΑ, Ιούνιος 2015

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Κατά την περίοδο της οικονομικής ύφεσης η ελληνική οικονομία δέχτηκε ένα τεράστιο σοκ. Η χρηματοπιστωτική κρίση που ξέσπασε στις ΗΠΑ το 2007, μεταφέρθηκε στην Ευρώπη ως κρίση χρέους και η Ελλάδα ήταν αυτή που δέχτηκε το μεγαλύτερο πλήγμα.

Η ελληνική οικονομία θα αναμορφωθεί σχεδόν εξ ολοκλήρου, στην παρούσα εργασία θα παρουσιαστούν αυτές οι σημαντικές αλλαγές αλλά και οι νέοι φόροι που θα επιβληθούν όλο αυτό το διάστημα στα φυσικά και νομικά πρόσωπα. Όπως θα παρουσιάσουμε στην πορεία τις εργασίας οι μεγαλύτερες αλλαγές θα πραγματοποιηθούν στην αγορά εργασίας, όπου τα «παραδοσιακά» πρότυπα θα αλλάξουν άρδην και θα εισέρθουν νέες ευέλικτες μορφές εργασίας καθώς επίσης αυτοί που απολάμβαναν την προστασία των θεσμών της αγοράς εργασίας θα αλλάξουν καθεστώς. Οι μακροοικονομικοί δείκτες της ελληνικής οικονομίας θα επιδεινωθούν. Την μεγαλύτερη αλλαγή θα την εντοπίσουμε στους δείκτες ανεργίας που θα εκτοξευτούν, αλλά και στον λόγο του δημόσιου χρέους προς το ΑΕΠ και στο δημόσιο έλλειμμα. Θα γίνουν αρκετές προσπάθειες για την βελτίωση των μακροοικονομικών δεικτών αλλά τα οικονομικά προβλήματα θα επιμείνουν.

Αναφορικά με την φορολογική πολιτική που θα ακολουθηθεί από την ελληνική κυβέρνηση, θα εκφραστούν αρκετές διαφωνίες και θα παρατηρηθεί ότι τα χαμηλότερα εισοδηματικά στρώματα θα επιβαρυνθούν υπέρμετρα. Στο κεφάλαιο 3.2 θα εξεταστεί βιβλιογραφικά η αποτελεσματικότητα της φορολόγησης και θα βγουν εποικοδομητικά συμπεράσματα αναφορικά με την ελληνική φορολογική πολιτική.

Τέλος θα εξεταστεί η σημερινή κατάσταση στην οποία βρίσκεται η ελληνική οικονομία μετά και την αλλαγή της κυβέρνησης το 2015 καθώς και σε ποιά κατάσταση βρίσκονται οι συνομιλίες με τους εταίρους δανειστές, καθώς η πορεία τους θα επηρεάσει αρκετά την οικονομική κατάσταση της Ελλάδος.

Πίνακας περιεχομένων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ . **Ошибка! Закладка не определена.**

1.1 Η αρχή της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης	3
1.2 Το χρονικό της παγκόσμια κρίσης.....	11
1.3 Μεταφορά της κρίσης στην Ευρώπη.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.....	18
2.1 Οι επιπτώσεις της ύφεσης στην Ελλάδα	19
3.2.1 Η ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ (2008)	25
3.2.2 Η ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ (2012).....	26
2.2 Οι επιπτώσεις στους μακροοικονομικούς δείκτες	31
2.3 Τα μέτρα που έλαβαν οι ελληνικές κυβερνήσεις	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : ΦΟΡΟΙ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ	41
3.1 Οι έκτακτοι φόροι από το 2009	41
3.2 Η αποτελεσματικότητα της φορολόγησης	47
3.3 Κριτική στην ελληνική περίπτωση (φορολόγηση)	51
3.4 Η σημερινή κατάσταση της ελληνικής οικονομίας	52
Επίλογος – Συμπεράσματα.....	55
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	57

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

1.1 Η αρχή της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης

Τα αίτια της κρίσης έχουν τις ρίζες τους στην πολιτική της απορύθμισης που ακολούθησε κατά την τελευταία δεκαετία περίπου, όπως επίσης και στην ραγδαία αύξηση της πιστωτικής επέκτασης τα πρώτα χρόνια του 2000. Μέσα σε αυτή την περίοδο δημιουργήθηκαν περίπλοκα χρηματοοικονομικά προϊόντα τα οποία σε συνδυασμό με την χορήγηση δανείων από τις τράπεζες σε αναξιόπιστους δανειολήπτες οδήγησαν σε μια κατάσταση την οποία ούτε οι τράπεζες ούτε οι διεθνείς οίκοι αξιολόγησης μπορούσαν ορθά να εκτιμήσουν. Στη συνέχεια οι ίδιες οι τράπεζες μέσα από αυτά τα περίπλοκα χρηματοοικονομικά προϊόντα, άρχισαν να μετακυλύουν τον κίνδυνο από τις ίδιες στους επενδυτές.

Αυτός ο ανεξέλεγκτος δανεισμός είχε σαν αποτέλεσμα την δημιουργία μιας πλειάδας στεγαστικών δανείων υψηλού ρίσκου (subprime mortgages) στις Η.Π.Α. Συνέπεια της κρίσης που ξέσπασε με τα στεγαστικά δάνεια ήταν η έλλειψη εμπιστοσύνης των επενδυτών απέναντι στις τράπεζες αλλά και μεταξύ των ίδιων των τραπεζών. Το Σεπτέμβριο του 2008 τα χρηματιστήρια παγκοσμίως κατέρρευσαν μπαίνοντας σε μια περίοδο μεγάλων διακυμάνσεων καθώς ένας αξιόλογος αριθμός τραπεζών, επενδυτικών εταιριών και εταιριών παραχώρησης στεγαστικών δανείων χρεοκόπησαν μέσα σε λίγες εβδομάδες.

Η κρίση των subprimes ξέσπασε το 2007 έπειτα από μια μακρά περίοδο επέκτασης των χρηματοοικονομικών δραστηριοτήτων. Η πολιτική των χαμηλών επιτοκίων που εφάρμοξε η Federal Reserve και τα ελλείμματα των τρεχουσών συναλλαγών των Η.Π.Α δημιούργησαν μεγάλη ρευστότητα. Έτσι σχηματίστηκε σταδιακά μια πιστωτική φούσκα. Η πολιτική φθηνού χρήματος προκάλεσε την έκρηξη της κατανάλωσης με δανεισμό και την εκδήλωση της φούσκας στην αγορά κατοικίας. Τα κριτήρια χορήγησης των ενυπόθηκων στεγαστικών δανείων χαλάρωσαν αρκετά ενώ επινοήθηκαν νέα χρηματοοικονομικά προϊόντα με στόχο την αποκόμιση όσο το δυνατό περισσότερων κερδών.

Ωστόσο τα πράγματα φαίνονται να αλλάζουν. Ήδη από το 2004 η Federal Reserve αρχίζει να εφαρμόζει μια αυστηρότερη νομισματική πολιτική (τα επιτόκια αυξήθηκαν από 1% σε 5,25% μέσα σε δύο χρόνια) η οποία επιβάρυνε τα νοικοκυριά που είχαν δανειστεί από τράπεζες με κυμαινόμενο επιτόκιο. Οι αξίες των ακινήτων άρχισαν να μειώνονται λόγω της κάμψης της ζήτησης για αγορά νέων κατοικιών, ακριβώς επειδή είχαν αυξηθεί τα επιτόκια. Έτσι το 2007 παρατηρήθηκε μια αύξηση των δανείων που δεν μπορούσαν να εξυπηρετηθούν ενώ οι κατασχέσεις κατοικιών από τις τράπεζες ξεπέρασαν τις 650.000¹. Η συνολική αξία των δανείων Subprimes δεν ξεπερνούσε τα 1.300 δισεκατομμύρια δολάρια, όμως η κρίση που ξέσπασε εξαιτίας τους ήταν αρκετή για να μολύνει ολόκληρο το χρηματοπιστωτικό σύστημα².

Από το καλοκαίρι του 2007 οι ζημιές των τραπεζών άρχισαν να ανησυχούν ολόκληρη την παγκόσμια κοινότητα. Οι τράπεζες στην προσπάθειά τους να περιορίσουν το ρίσκο που ανέλαβαν με τα επισφαλή στεγαστικά δάνεια σε χαμηλές εισοδηματικές τάξεις, μετέτρεψαν τα δάνεια αυτά σε ομόλογα και τα διέθεσαν στην αγορά άλλων θεσμικών επενδυτών. Με την κρίση τα ομόλογα άρχισαν να υποβαθμίζονται από τους οίκους αξιολόγησης του ρίσκου. Η αύξηση των αναγκών για ρευστότητα επηρέασε τη διατραπεζική αγορά και ανάγκασε τη Federal Reserve και την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα να ενισχύσουν την αγορά με πιστώσεις προς τις τράπεζες. Παράλληλα, οι τράπεζες αδυνατούσαν να διαθέσουν στην αγορά επιπλέον ομόλογα subprimes ενώ ήταν αναγκασμένες να επιστρέφουν όλο και μεγαλύτερα ποσά στους κατόχους τέτοιων ομολόγων λόγω της επιμονής των τελευταίων να τα ρευστοποιήσουν.

Η χρηματοοικονομική καινοτομία των τελευταίων χρόνων ήταν η μετατροπή ενεργητικών (π.χ. δάνεια) σε ομόλογα (τιτλοποίηση) και τα παράγωγα δανείων. Χαρακτηριστικό των δυο αυτών χρηματοοικονομικών προϊόντων ήταν η μεταφορά είτε του χρηματοοικονομικού ρίσκου είτε της χρηματοδότησης και του ρίσκου από τα πιστωτικά ιδρύματα σε εξωτερικούς επενδυτές του συστήματος. Συγκεκριμένα η τιτλοποίηση συνίσταται στη μετατροπή δανείων σε διαπραγματεύσιμα ομόλογα που αγοράζονται και πωλούνται από άλλους επενδυτές (συνταξιοδοτικά ταμεία, ξένες επενδυτικές τράπεζες κ.α.). Οι επενδυτές που αγοράζουν τα ομόλογα αυτά

---

¹ Παναγιώτης Ρουμελιώτης, 2009, Προς ένα πολυπολικό κόσμο, εκδ Λιβάνη σελ 316- 317

² CEPII, 2008, σελ. 11-13

αμείβονται με βάση το επιτόκιο που καθορίζεται από τους αρχικούς εκδότες των ομολόγων, οι οποίοι οφείλουν να εξαγοράσουν τα ομόλογα αυτά όταν τους ζητηθεί. Έτσι η χρηματοδότηση και το ρίσκο μεταφέρονται από τις τράπεζες στους επενδυτές. Η τιτλοποίηση διευρύνει τις χρηματοδοτικές δυνατότητες όταν τα ομόλογα απευθύνονται στην διεθνή αγορά ενώ παράλληλα διασπείρει το ρίσκο σε διάφορους φορείς, προσφέροντας μεγαλύτερη ασφάλεια και μειώνοντας το κόστος χρηματοδότησης³.

Η διαδικασία της τιτλοποίησης άρχισε στις Η.Π.Α από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 και επεκτάθηκε σε όλα τα είδη δανείων. Με την πολιτική της κυβέρνησης σχετικά με την απόκτηση κατοικίας από τα νοικοκυριά και την αλλαγή των κανόνων όσον αφορά τη λειτουργία των στεγαστικών ιδρυμάτων Fannie Mae και Freddie Mac, διευκολύνθηκε η χρηματοδότηση των στεγαστικών δανείων. Τα ιδρύματα αυτά χρηματοδότησαν σε σημαντικό βαθμό την αγορά ακινήτων μέσω των στεγαστικών δανείων τα οποία στη συνέχεια είτε τιτλοποιήθηκαν είτε παρέμειναν στο ενεργητικό τους. Η τιτλοποίηση όπως και η αγορά παράγωγων προϊόντων, ευνοήθηκε από την πολιτική χαμηλών επιτοκίων η οποία ασκήθηκε από την Federal Reserve μέχρι και το 2004, καθώς επίσης και από την απορύθμιση των χρηματαγορών.

Από το 1987 η τιτλοποίηση αφορούσε δομημένα προϊόντα δηλαδή δομημένα ομόλογα, συνδεδεμένα με δανεισμό (collateralized debt obligation - CDO). Ειδικότερα μια επενδυτική τράπεζα αγοράζει δάνεια τα ομαδοποιεί σε ένα χαρτοφυλάκιο που μεταπωλείται σε μια ad hoc δομή (π.χ. θεσμικό επενδυτή). Η μεταπώληση των δανείων αυτών γίνεται με την έκδοση τίτλων (π.χ. ομόλογα, residential mortgages-backed securities – RMBS), που διατίθενται σε επενδυτές. Οι τίτλοι αυτοί είναι ετερογενείς, δηλαδή περιέχουν δάνεια διαφόρων κατηγοριών ρίσκου: επισφαλή, μεσαίου και μηδαμινού ρίσκου.

Το 2007 η αγορά στεγαστικής τιτλοποίησης έφτασε τα 5.200 δισεκατομμύρια δολάρια. Το μερίδιο των τραπεζών στα δάνεια αυτά αυξήθηκε από 25% το 2003 σε 57% το 2006. Μεγάλο ποσοστό των εν λόγω δανείων ήταν επισφαλή (subprimes).

Μεταξύ 2000 και 2007 το μέγεθος της αγοράς τιτλοποίησης στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη εξαπλασιάστηκε. Οι περισσότερες τράπεζες δημιούργησαν τα δικά

---

³ Ο.π. Παναγιώτης Ρουμελιώτης, 2009, σελ. 319

τους κερδοσκοπικά επενδυτικά ταμεία ώστε να βγάλουν από τον ισολογισμό τους τα τοξικά ομόλογα που αγόρασαν (subprimes). Τα διαθέσιμα του παράλληλου αυτού συστήματος ξεπέρασαν το 2007 τα 12,7 τρισεκατομμύρια δολάρια και πλησίασαν εκείνα των τραπεζικών καταθέσεων⁴.

Το καλοκαίρι του 2007 όταν έγινε αντιληπτό ότι ορισμένοι δανειολήπτες επισφαλών στεγαστικών δανείων δε θα μπορούσαν να αποπληρώσουν τα δάνεια τους επειδή η αξία των ακινήτων τους μειώθηκε, οι κάτοχοι δομημένων ομολόγων άρχισαν να ζητάνε την επιστροφή των επενδύσεων τους σε ομόλογα, ενώ η αξία των ομολόγων άρχισε να πέφτει. Πολλά από τα ομόλογα αυτά είχαν αγοραστεί με δάνειο. Οι κάτοχοι των ομολόγων αυτών αναγκάστηκαν να τα ρευστοποιήσουν με σκοπό να αποπληρώσουν τα δάνεια που είχαν συνάψει για να τα αγοράσουν. Η κατάσταση επιδεινώθηκε λόγω της έλλειψης αγοραστών. Έτσι άρχισε μια αλυσιδωτή διαδικασία μειώσεων των αξιών των subprimes η οποία με τη σειρά της συμπαρέσυρε και τα υγιή ομόλογα. Κανείς δεν ήθελε να αγοράσει τιτλοποιημένα ομόλογα διότι φοβόντουσαν μήπως πίσω από αυτά κρύβονταν τοξικά ομόλογα (subprimes).

Μεγάλη ευθύνη στην κρίση των subprimes είχαν τόσο οι τράπεζες όσο και οι οίκοι αξιολόγησης. Χωρίς τους απαραίτητους ελεγκτικούς και κανονιστικούς μηχανισμούς οι τράπεζες τιτλοποίησαν τα δάνεια υψηλού ρίσκου και οι οίκοι αξιολόγησης υποβάθμισαν το ρίσκο. Οι τράπεζες αρχικά αποκόμιζαν όφελος καθώς ελαχιστοποιούσαν το ρίσκο τους και εισέπρατταν προμήθειες, οι υπηρεσίες αξιολόγησης αμείβονταν για τις εκτιμήσεις του ρίσκου ενώ ταυτόχρονα λάμβαναν υψηλές αμοιβές για συμβουλευτική υποστήριξη σε εταιρείες το ρίσκο των οποίων καλούνταν να βαθμολογήσουν. Έτσι οι επενδυτές διέθεταν εσφαλμένη πληροφόρηση για τις αγορές δομημένων ομολόγων που περιείχαν και τοξικά ομόλογα. Η πτωτική πορεία της αγοράς ακινήτων χειροτέρεψε την κατάσταση και μεγιστοποίησε τις ζημιές από στεγαστικά δάνεια.

Όταν λοιπόν οι θεσμικοί επενδυτές το καλοκαίρι του 2007 δεν μπόρεσαν να αναχρηματοδοτήσουν τις αγορές τους σε βραχυπρόθεσμη βάση, η κρίση εξαπλώθηκε στις τράπεζες που δεν είχαν τη δυνατότητα να εκμεταλλευτούν τα επισφαλή αλλά και άλλα δομημένα ομόλογα στην χρηματαγορά. Η κρίση επιδεινώθηκε με τις συνεχείς πωλήσεις ακινήτων από χρεωμένους δανειολήπτες διότι αγωνιούσαν να

---

⁴ Ο.π CEPII, 2008, σελ.18

αποπληρώσουν τα στεγαστικά τους δάνεια. Όλο αυτό είχε σαν αποτέλεσμα μια ακόμα μεγαλύτερη μείωση στις τιμές των ακινήτων και σε αδυναμία αποπληρωμής των δανείων εξαιτίας του ότι το πόσο που εισέπρατταν οι δανειολήπτες δεν αντιστοιχούσε στο αρχικό ύψος του δανείου λόγω της πτώσης των τιμών των κατοικιών. Έπειτα η κρίση εξαπλώθηκε και στις ασφαλιστικές εταιρείες που είχαν καλύψει τα επισφαλή στεγαστικά δάνεια και εξαπλώθηκε έτσι στην πραγματική οικονομία⁵.

Η κρίση των subprimes είχε σημαντικές επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία διότι περιόρισε τις πιστώσεις προς τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις, αύξησε τα διατραπεζικά επιτόκια, μείωσε την καταναλωτική δυνατότητα των νοικοκυριών, αποθάρρυνε την ανάπτυξη και τις επενδύσεις ενώ παράλληλα μεγέθυνε την ανεργία τόσο στις ΗΠΑ όσο και στην Ευρώπη.

Ενώ έως και τις αρχές του 2007 επικρατούσε μια αισιοδοξία γύρω από την εξέλιξη της παγκόσμιας οικονομίας ο O' Neill χαρακτήριζε την εποχή αυτή ως την εποχή της 'υπέρτατης ευδαιμονίας'⁶.

Μέσα σε αυτό το κλίμα αισιοδοξίας και εφησυχασμού οι υπερβολές και τα ρίσκα που αναλάμβαναν τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα φαίνονταν φυσιολογικά. Ωστόσο δεν υπήρχε καμία αντίληψη για τα ρίσκα αυτά ενώ παράλληλα απουσίαζε κάθε έλεγχος στον χρηματοπιστωτικό τομέα. Η προσγείωση στην πραγματικότητα ξεκίνησε ήδη από την κρίση των subprimes στις ΗΠΑ. Τότε πολλοί άρχισαν να αναρωτιούνται αν η προηγούμενη περίοδος ανάπτυξης βασιζόταν σε γερά θεμέλια τα οποία θα μπορούσαν να προσφέρουν μια σταθερότητα στον οικονομικό τομέα. Παρόλα αυτά οι πρώτες αντιδράσεις καθυστέρησαν αρκετά να αντιληφθούν την κρισιμότητα της κατάστασης και αυτό εξηγεί γιατί στις ΗΠΑ άφησαν την επενδυτική τράπεζα Lehman Brothers να χρεοκοπήσει⁷. Η εσπευσμένη διάσωση της πολυεθνικής AIG την επόμενη κιόλας μέρα μαρτυρά την αναστάτωση που προκλήθηκε με την κατάρρευση της Lehman Brothers.

Στο σημείο αυτό κρίνεται σκόπιμο να επισημανθεί ότι το ξέσπασμα της κρίσης αυτής μπορεί να ξεκίνησε με αφορμή την κρίση των subprimes στις ΗΠΑ

---

⁵ Michel Aglietta, 2008, Comprendre la finance contemporaine, εκδ. La Decouverte, σελ. 102-103

⁶ Jim O' Neil, 2011, Κρίση και οικονομικό κύκλος : α άποψη της αγοράς, Άρθρο Α.2 Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας.

⁷ Χαρδούβελης Γκίκας, 2009, Η χρηματοοικονομική κρίση και το μέλλον της παγκόσμιας οικονομίας, Οικονομία και Αγορές, Eurobank Research, Τόμος 4, Τεύχος 8, Δεκέμβριος ,σελ. 5

όμως υπήρξε και ένας συνδυασμός άλλων παραγόντων που συντέλεσαν στην γρήγορη εξάπλωση της σε όλο τον κόσμο. Οι παράγοντες αυτοί μπορούν να χωριστούν σε δυο κατηγορίες: τους μακροοικονομικούς παράγοντες και τους χρηματοοικονομικούς.

Στους κυριότερους μακροοικονομικούς παράγοντες που οδήγησαν στην κρίση εντάσσεται καταρχήν η ανισορροπία που εντοπίζεται στον διαφορετικό βαθμό αποταμίευσης αλλά και επένδυσης, που φάνηκαν με τα υψηλά ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών στις ΗΠΑ και τα υψηλά πλεονάσματα στις χώρες της Ασίας και κυρίως της Κίνας. Οι ανισορροπίες αυτές με τη σειρά τους οδήγησαν σε μεταφορά κεφαλαίου από την Ασία προς τις ΗΠΑ, δηλαδή φθινό χρήμα, μεγάλη ρευστότητα και χαμηλά επιτόκια στις ΗΠΑ. Τα χαμηλά επιτόκια μεγέθυναν ακόμα περισσότερο τις ήδη υπάρχουσες ανισορροπίες του χρηματοοικονομικού τομέα.

Ένας ακόμα καθοριστικός παράγοντας στο ξέσπασμα της κρίσης ήταν η πολιτικοοικονομική ιδεολογία που επικρατούσε στις ΗΠΑ εκείνη την εποχή. Συγκεκριμένα τόσο στις ΗΠΑ όσο και στις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες επικρατούσε η άποψη ότι οι αγορές δεν μπορούν να είναι τίποτα άλλο πέρα από αποτελεσματικές αλλά και οι οικονομικοί δρώντες ορθολογικοί. Όμως φάνηκε ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα προχώρησαν σε παράλογες επενδύσεις δίχως να υπολογίζουν το ρίσκο που ανέλαβαν. Ακόμα και οι εποπτικές αρχές φαίνεται να είχαν πλήρως ενστερνιστεί την άποψη της αποτελεσματικής αγοράς. Συνέπεια αυτού ήταν η απορύθμιση της αγοράς, δηλαδή η κατάργηση πολλών περιορισμών στον χρηματοπιστωτικό τομέα που είχαν επιβληθεί ήδη από την δεκαετία του 30.

Ακόμα πολλοί ήταν και οι χρηματοοικονομικοί παράγοντες που έπαιξαν καταλυτικό ρόλο στην κρίση ιδίως στις ΗΠΑ⁸. Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως η ραγδαία αύξηση των δανείων μειωμένης εξασφάλισης (subprimes) χωρίς την απαραίτητη τραπεζική εγκράτεια και έλεγχο για τον πιστωτικό κίνδυνο χειροτέρεψαν την κατάσταση συμβάλλοντας με τη σειρά τους στην αύξηση των τιμών των κατοικιών. Επίσης νέα είδη τιτλοποιήσεων, που εμφανίζονταν με διάφορες ονομασίες όπως τα Collateralized Debt Obligations (CDO) οδήγησαν σε ακόμα μεγαλύτερα προβλήματα. Τους τίτλους αυτούς λίγοι κατάλαβαν σε βάθος και μπόρεσαν να αξιολογήσουν σωστά, ενώ οι αξιολογικοί οίκοι τους παρείχαν υψηλές

---

⁸ Ο.π Γκίκας Χαρδούβελης

βαθμολογήσεις. Ιδιαίτερα οι επενδυτικές τράπεζες , ήταν αυτές που έπαιρναν το μεγαλύτερο ρίσκο απωλειών αλλά παράλληλα απολάμβαναν και την υψηλότερη απόδοση, με ότι αυτό συνεπάγεται.

Επιβαρυντικός παράγοντας την κρίσης αυτής υπήρξε και η νέα κερδοσκοπική νοοτροπία στον τραπεζικό τομέα. Η κατάσταση που επικρατούσε ήταν ότι τα τραπεζικά στελέχη και οι αμοιβές που λάμβαναν συνδέονταν άμεσα με τα βραχυχρόνια έσοδα και για κανέναν λόγο με τους κινδύνους που αναλάμβαναν μέσω των επενδυτικών πρακτικών που ακολουθούσαν καθώς επίσης και χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι πιθανές μακροχρόνιες επιδόσεις. Η συγκεκριμένη νοοτροπία για την αμοιβή των τραπεζικών στελεχών ήταν άμεσα συνδεδεμένη με την επικρατούσα άποψη περί αποτελεσματικής αγοράς και ορθολογικών προσδοκιών⁹.

Ένα ακόμα σημαντικό μερίδιο ευθύνης φέρουν οι οίκοι αξιολόγησης της πιστοληπτικής ικανότητας , οι οποίοι βαθμολογούσαν τα νέα και πολυσύνθετα παράγωγα προϊόντα εξομοιώνοντας τα με κρατικά ομόλογα υψηλής διαβάθμισης με συνέπεια οι επενδυτές να υποεκτιμούν τον.

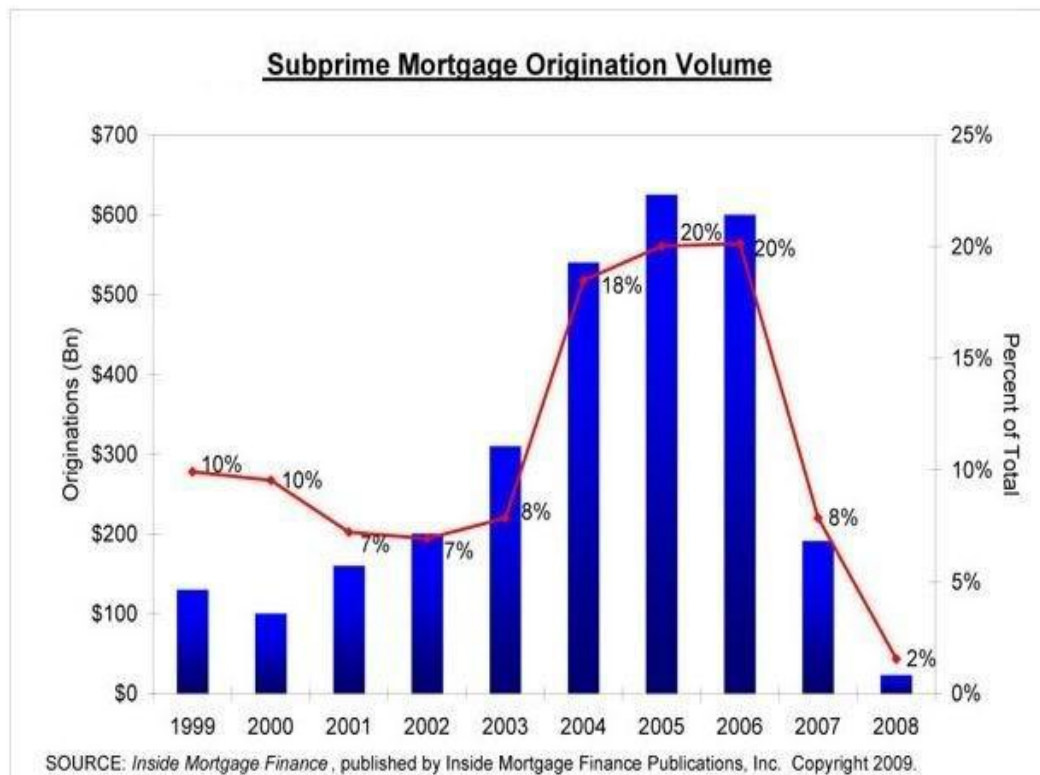
Τέλος, καθοριστικός παράγοντας στην εκδήλωση της κρίσης ήταν «η υψηλή μόχλευση που σημαίνει δηλαδή ότι υπήρχαν λιγιστά ίδια κεφάλαια και υψηλός δανεισμός σε σύγκριση με το ενεργητικό ενός χρηματοοικονομικού ιδρύματος»¹⁰. Ο τρόπος που χρηματοδοτούνταν οι επενδύσεις πριν ξεσπάσει η κρίση του 2007 ήταν κατά κύριο λόγο βραχυχρόνιος . Αυτό σημαίνει ότι όταν η αξία των περιουσιακών στοιχείων στα οποία είχαν επενδύσει οι επενδυτικές τράπεζες άρχισαν να μειώνονται και οι αγορές άρχισαν να αντιλαμβάνονται την κεφαλαιακή απώλεια των δανεισμένων επενδυτικών τραπεζών, τότε αρνήθηκαν ή δυσκόλεψαν την συνέχιση της βραχυχρόνιας χρηματοδότησης , ασκώντας πιέσεις ,κυρίως στις επενδυτικές τράπεζες να πουλήσουν υγιή περιουσιακά στοιχεία κάτι το οποίο ωθούσε τις τιμές των κατοικιών ακόμα παρακάτω. Η άρνηση νέου δανεισμού στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που επένδυαν για ίδιο λογαριασμό με δανεικά κεφάλαια , έπαιξε ίσως τον κυριότερο ρόλο μετά την κρίση των subprimes.

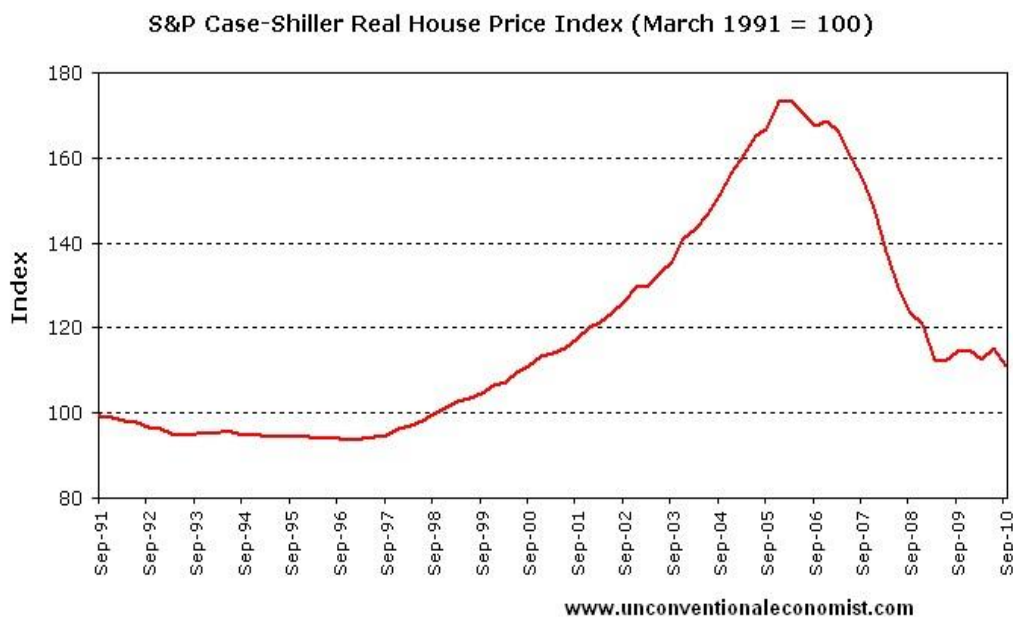
---

⁹ Cai, J., Cherny K., and T. Milbourn, 2010, Compensation and risk incentives in banking and finance, *Economic Commentary*, Vol. 2010-13.σελ. 14

¹⁰ Adrian and Shin, 2009, The Shadow Banking System: Implications for Financial Regulation, Federal Reserve Bank of New York, Staff Report no. 382

Στα παρακάτω διαγράμματα παρουσιάζεται τόσο η πορεία της χορήγησης των δανείων subprimes στις ΗΠΑ μεταξύ 1999 – 2008, όσο και η μεταβολές στις τιμές των κατοικιών όπως διαμορφώθηκαν πριν και μετά την κρίση. Γίνεται αντιληπτό ότι μετά την μεγάλη αύξηση της χορήγησης δανείων (2004 – 2007) και την ταυτόχρονη αύξηση των τιμών των κατοικιών, παρατηρείται μια πτωτική πορεία με το ξέσπασμα της κρίσης.

1.2 Το χρονικό της παγκόσμια κρίσης

Από τις αρχές του 2007 άρχισαν να γίνονται ορατά τα πρώτα σημάδια κόπωσης της στεγαστικής αγοράς των ΗΠΑ με τις τιμές των κατοικιών να ακολουθούν συνεχώς μια πτωτική τάση. Το πρώτο γεγονός που σηματοδότησε την αρνητική εξέλιξη ήταν τον Φεβρουάριο του 2007. Τότε ήταν που η γνωστή βρετανική τράπεζα HSBC ανακοίνωσε μια απομείωση ύψους \$10,5 δις. Κύριος λόγος της απομείωσης ήταν οι απώλειες που εμφάνιζε η αμερικανική θυγατρική της HSBC, Household Finance Corporation, την οποία είχε αγοράσει το 2003¹¹. Λίγο καιρό αργότερα η γνωστή στεγαστική τράπεζα των ΗΠΑ New Century Finance δήλωσε πτώχευση. Τον Μάρτιο, η Dr. Horton, η πιο μεγάλη οικοδομική εταιρία των ΗΠΑ, ανακοίνωσε ζημιές εξαιτίας της χαμηλής εξασφάλισης ενυπόθηκων δανείων τα οποία είχε αναλάβει. Παράλληλα, ανακοινώθηκε η αδυναμία μεγάλων ομάδων πληθυσμού να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους για τα δάνεια subprimes. Έτσι την περίοδο αυτή οι κατασχέσεις κατοικιών και οι πλειστηριασμοί αρχίζουν να πληθαίνουν.

¹¹ Ο.π Γκίκας Χαρδούβελης, σελ.40

Από το καλοκαίρι του 2007 η εμπιστοσύνη των επενδυτών στα δομημένα ομόλογα αρχίζει να κλονίζεται συμπαρασύροντας τη ζήτηση για τα συγκεκριμένα χρεόγραφα προς τα κάτω. Παρατηρείται μία τάση των επενδυτών να αναζητούν περισσότερο ασφαλή τοποθετήσεις γυρίζοντας την πλάτη στον κίνδυνο. Αυτό συνέβη κυρίως ύστερα από την στάση πολλών οίκων αξιολόγησης να υποβαθμίσουν πολλά χρηματοοικονομικά προϊόντα (όπως ομόλογα, ABSs και CDOs) που τροφοδοτούνται από δάνεια μειωμένης εξασφάλισης. Τον Ιούλιο, οι ήδη επιβαρυνμένες συνθήκες οδηγούν σε καθυστερήσεις στην έκδοση ομολόγων υψηλής απόδοσης. Τράπεζες οι οποίες ήταν εγγυητές τέτοιων δανείων αναγκάστηκαν να τα απορροφήσουν στους ισολογισμούς τους. Από την άλλη παρατηρήθηκε ότι τα μεγάλα διεθνή χρηματιστήρια στην αρχή της οικονομική κρίσης αντέδρασαν αρνητικά, αλλά αμέσως μετά επανήλθαν στα επίπεδα συναλλαγών που είχαν προηγουμένως. Το σημείο καμπής ήταν τον Ιανουάριο του 2008. Τότε ήταν που η οικονομική ύφεση χτύπησε την διατραπεζική αγορά αλλά και την αγορά ομολόγων, το άμεσο και απτό αποτέλεσμα ήταν να μεταδοθεί η κρίση στα μεγάλα διεθνή χρηματιστήρια. Τον Ιανουάριο οι χρηματιστηριακοί δείκτες ακολούθησαν πτωτική πορεία παγκοσμίως. Η διαδικασία αυτή διήρκεσε 15 περίπου μήνες.

Τον Ιούλιο του 2008 η κατάσταση επιδεινώνεται εκ νέου. Οι μέχρι τότε ημι-κρατικοί οργανισμοί Fannie Mae και Freddie Mac και οι μεγαλύτεροι δανειστές στην αγορά στεγαστικών δανείων, εμφανίζονται να αδυνατούν να εξασφαλίσουν την απαραίτητη χρηματοδότηση από την αγορά. Όμως λόγω του ότι οι συγκεκριμένες ήταν κάτοχοι ή εγγυητές στεγαστικών δανείων, ύψους \$5 τρις., οι αρχές αποφασίζουν να μην τις αφήσουν να πτωχεύσουν και προχωρούν σε άμεση χρηματοδότηση ύψους \$ 300 δις. μέσω της Fed. Τελικά, στις 7 Σεπτεμβρίου του 2008 ανακοινώνεται η διάσωση των δυο αυτών τραπεζών από τις ομοσπονδιακές αρχές λόγω του ότι τα επίπεδα του χρέους των δυο τραπεζών αποτελούσαν συστημικό κίνδυνο για την χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Από εκεί και έπειτα η κρίση αποκτά δραματικές διαστάσεις. Η πιο δραματική στιγμή θα λάβει χώρα στις 15 Σεπτεμβρίου όπου θα κηρύξει πτώχευση μια από τις μεγαλύτερες τράπεζες παγκοσμίως, η Lehman Brothers, ύστερα από την ανακοίνωση τεράστιων απωλειών και την μη επιτυχή εύρεση αγοραστή. Η Lehman Brothers θα είναι η πρώτη συστημική τράπεζα από μια σειρά τραπεζών που θα κηρύξουν πτώχευση κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης

Η κατάσταση κρίνεται ιδιαίτερα δύσκολη. Η ιστορική επενδυτική τράπεζα Lehman Brothers , ύστερα από μια μεγάλη πορεία 185 χρόνων κατέρρευσε. Επιπλέον οι κρατικοποιήσεις μεγάλων επενδυτικών εταιριών (Fannie Mae και Freddie Mac) και ασφαλιστικών εταιριών (AIG) Οδήγησαν τον πρόεδρο των ΗΠΑ να προτείνει την άμεση ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών με σκοπό την διάσωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Έτσι προτείνεται σχέδιο διάσωσης ύψους 700 δις. δολάρια Σταδιακά η κρίση όλο και πλησιάζει προς την Ευρώπη, με τους Ευρωπαίους ηγέτες να αναζητούν μέτρα στήριξης των τραπεζών

1.3 Μεταφορά της κρίσης στην Ευρώπη

Ήδη από την αρχή της χρηματοπιστωτικής κρίσης άρχισε να δημιουργείται ένα ντόμινο ανησυχιών για την πιθανή μεταφορά της κρίσης στην πραγματική οικονομία καθώς επίσης υπήρχαν αρκετοί φόβοι ότι μπορεί να επεκταθεί σε ένα παγκόσμιο επίπεδο επηρεάζονται οικονομίας που μπορεί να βρίσκονταν στο άλλο άκρο της γης. Μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers το διεθνές εμπόριο και η παραγωγή των χωρών μειώθηκαν δραματικά. Όλες οι χώρες επηρεάστηκαν , ανεξάρτητα από την οικονομική πολιτική που στο παρελθόν είχε κάθε μια εφαρμόσει, λόγω του ότι οι οικονομίες είναι διεθνοποιημένες. Έτσι το 2009 ολόκληρη η παγκόσμια οικονομία βρέθηκε με την χειρότερη ύφεση της μεταπολεμικής περιόδου, με το ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης να γίνεται αρνητικός¹² .

Δυο θα είναι οι τρόποι που θα μεταδοθεί η χρηματοοικονομική ύφεση στην πραγματική οικονομία .Ο πρώτος τρόπος θα είναι μέσα από τα σταμάτημα χορήγησης δανείων από τις τράπεζες, που θα προκαλέσει ασφυξία στην αγορά και δευτερευόντως μέσω της απομείωσης του πλούτου των νοικοκυριών αλλά και των επιχειρήσεων που θα προκληθεί από το σκάσιμο των φουσκών που είχαν δημιουργηθεί . Επίσης το εξωτερικό εμπόριο σχεδόν θα καταρρεύσει και θα μειωθεί δραματικά η κατανάλωση. Συνέπεια τούτων ήταν η σημαντική μείωση του ΑΕΠ

---

¹² Ο.π Γκίκας Χαρδούβελης, σελ.15

παγκοσμίως , καθώς επίσης η δραματική μείωση της απασχόλησης και αύξηση της ανεργίας¹³ .

Η μεταφορά της κρίσης στην πραγματική οικονομία θα γίνει μέσω της διαδικασίας της απομόχλευσης των τραπεζών . Η εμφάνιση κεφαλαιακών απωλειών θα δημιουργήσει προβλήματα φερεγγυότητας σχεδόν σε όλο τον τραπεζικό κλάδο. Στην προσπάθεια τους οι τράπεζες να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα φερεγγυότητας θα προβούν σε σημαντικές μειώσεις του ενεργητικού τους.. Τράπεζες που στο παρελθόν δάνειζαν 50 φορές τα ίδια κεφάλαια τους αναγκάστηκαν να περιορίσουν το δανεισμό προς νοικοκυριά και επιχειρήσεις κατά 50 φορές για να καλύψουν το χάσμα στα κεφάλαια τους. Έτσι θέσπισαν αυστηρότερα κριτήρια και περιόρισαν τις πιστώσεις. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να συρρικνωθούν οι δραστηριότητες των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων , πράγμα που οδηγεί σε απολύσεις, σε μείωση της παραγωγής, σε ανεργία, και σε οικονομική ύφεση. Ταυτόχρονα η ίδια η ύφεση μειώνει τη δυνατότητα των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών να ξεπληρώσουν τα δάνεια τους δημιουργώντας έτσι ένα φαύλο κύκλο.

Η κρίση μεταφέρθηκε στην Ευρώπη κυρίως μέσω του βρετανικού χρηματοπιστωτικού συστήματος. Η εξαγορά της αγγλικής τράπεζας HBOS από την Lloyds TSB , έδωσε το εναρκτήριο λάκτισμα για μια αλληλουχία εξαγορών. Ο διεθνής χαρακτήρας της κρίσης επιβεβαιώθηκε όταν η κεντρική τράπεζα της Αγγλίας υποχρεώθηκε , τον Σεπτέμβριο του 2007, να παραχωρήσει δάνειο στην ιδιωτική Northern Rock, έναν από τους πιο σημαντικούς παράγοντες στην αγορά στεγαστικών δανείων.

Η αφερεγγυότητα δημιούργησε πανικό οδηγώντας πολλούς καταθέτες στις τράπεζες ζητώντας να αποσύρουν τις καταθέσεις τους. Η σύνδεση των αγορών μετέφερε την κρίση του τραπεζικού συστήματος στην Ευρώπη. Ωστόσο οι διαφορετικές συνθήκες που επικρατούσαν στην Ευρωζώνη έκαναν τα πράγματα ακόμα πιο σύνθετα.

Ένας μεγάλος αριθμός παραγών που δημιούργησαν οι αμερικανικές τράπεζες (Goldman Sachs) είχαν αγοραστεί από Αγγλικές, Γαλλικές ακόμα και Ελβετικές

---

¹³Γκίκας Χαρδούβελης, 2011, online available at http://www.hardouvelis.gr/FILES/PROFESSIONAL%20WORK/Economy%20and%20Markets%20IV_8_DEC2009.pdf

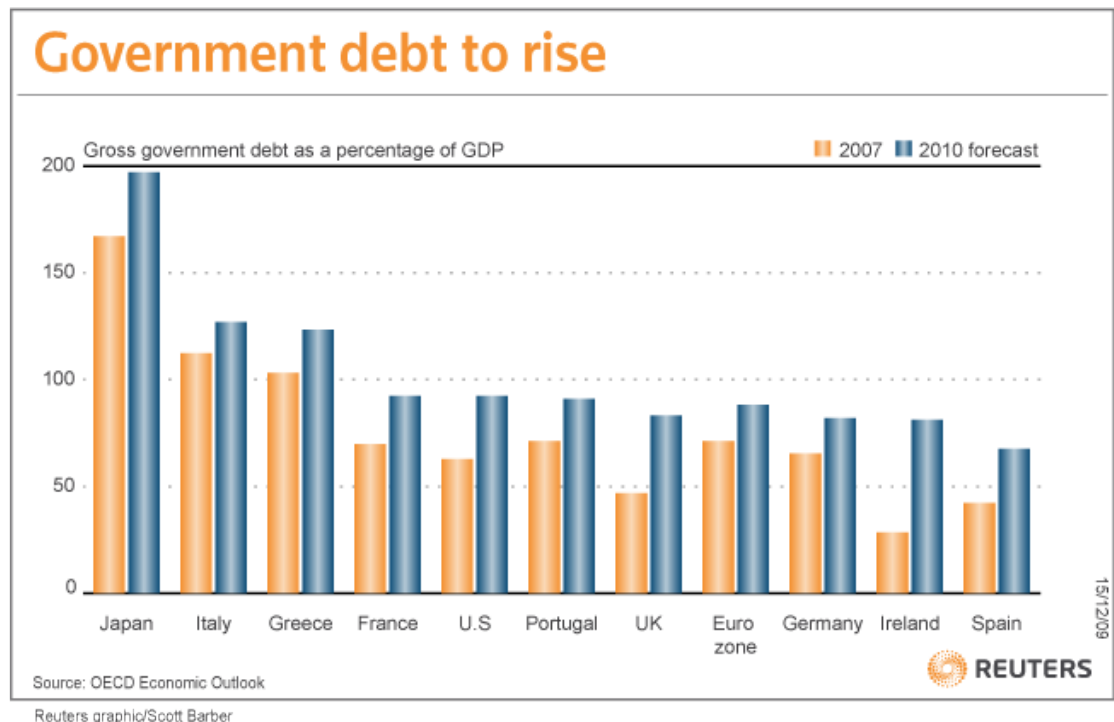
τράπεζες. Η Goldman Sachs δημιούργησε CDO's (δομημένα πάνω σε στεγαστικά δάνεια φτωχών που γνώριζε ότι δε θα αποπληρωθούν) αλλά και κάποια τοξικά παράγωγα στην κατοχή μεγάλων Ευρωπαϊκών Τραπεζών, τα οποία δημιούργησαν απώλειες πολλών εκατομμυρίων.

Τα παράγωγα αυτά που χρησιμοποιούνταν μέσα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα ως ιδιωτικό χρήμα αλλά αποδείχθηκαν μολυσμένα. Η ανάγκη να αντικατασταθούν τα προϊόντα αυτά με πραγματικό χρήμα, ήταν επιτακτική. Μπροστά σε αυτό το δίλημμα, η Ευρώπη επέλεξε να αντιγράψει την πολιτική της Αμερικής.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) ακολουθώντας τα βήματα της FED, προσέφερε ολοκαίνουργο δημόσιο χρήμα με στόχο να κρατήσει ζωντανές τις τράπεζες. Για να μην αμφισβητηθεί το όλο εγχείρημα η ΕΚΤ αποφάσισε να μην τυπώσει νέο χρήμα αλλά να δανειστεί από όσους είχαν κεφάλαια διαθέσιμα προς επένδυση. Ανάμεσα στους πιστωτές ήταν Κινέζοι, Ιάπωνες. Άραβες, ασφαλιστικά ταμεία κ.α. οι οποίοι προτιμούσαν πλέον να δανείζουν το ίδιο το κράτος παρά τις τράπεζες.

Συνέπεια όλου αυτού ήταν να επωμιστούν τα κράτη και οι φορολογούμενοι όλο το βάρος την οικονομικής ύφεσης, το οποίο σε οικονομικούς όρους μετατράπηκε σε δημόσιο χρέος. Επιπλέον λόγω της ιδιαιτερότητας της Ευρωζώνης η κατάσταση άρχισε να γίνεται ιδιαίτερα πολύπλοκη. Αναλυτικότερα στο παρακάτω διάγραμμα, περιγράφεται το δημόσιο χρέος ορισμένων κρατών, που επλήγησαν περισσότερο από την οικονομική κρίση του 2008. Η μεταβολή που δέχθηκαν τα δημόσια χρέη αρκετών κρατών ήταν τεράστια σε διεθνές επίπεδο. Αυτό συνέβη γιατί η ύφεση έφερε την επέμβαση των οικονομικών αρχών όπου με πακέτα διάσωσης προσπάθησαν να δώσουν λύση, επίσης υπήρξε τεράστια μείωση των φορολογικών εσόδων και οι περισσότερες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις αναγκάστηκαν να ακολουθήσουν διαφορετική δημοσιονομική πολιτική από ότι στο παρελθόν.

Στην Ευρωζώνη , η αύξηση του χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ δεν ήταν συγκριτικά τόσο δραματική. Όμως ήταν τόσα πολλά τα προβλήματα και οι παθογένειες όσον αφορά της λειτουργία της ευρωζώνης με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν σωρευτικά ακραίες ανισότητες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός ότι ενώ οι χώρες της Ευρωζώνης λειτουργούν υπό καθεστώς νομισματικής συγκλισης , καθώς η ΕΚΤ είναι υπεύθυνη για το κοινό νόμισμα και την αξία του, ταυτόχρονα κάθε κράτος – μέλος είναι υπευθυνο για τα χρέη του, τα έσοδα του και για το που ξοδεύει τα χρήματά του. Σε αντίθεση λοιπόν με τις ΗΠΑ που εφαρμόζουν μια ενιαία δημοσιονομική και νομισματική πολιτική, τα κράτη της Ευρωζώνης δεν έχουν την ευελιξία του δικού τους νομίσματος με αποτέλεσμα να μην μπορούν να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητας τους αμβλύνοντας έτσι τις ανισοροπίς αναμεσά τους. Παρότι το ευρώ ακολούθησε μια πορεία ανατίμησης ως προς το δολάριο, η Γερμανία είδε τα εξαγωγικά πλεονάσματα της να εκτοξεύονται την ίδια στιγμή που πολλές χώρες της Ευρωζώνης και κυρίως η χώρες του Νότου επηρεάζονταν δυσμενώς από την εξέλιξη της συναλλαγματικής ισοτιμίας.

Συγκεκριμένα η Γερμανία και η Ολλανδία δημιούργησαν σημαντικά πλεονάσματα κρατώντας χαμηλά την εγχώρια ζήτηση. Τα πλεονάσματα αυτά πέρασαν με τη μορφή δανεισμού στις υπόλοιπες χώρες δημιουργώντας

πληθωριστικές πιέσεις, αυξάνοντας τα ελλειματά τους και κατά συνέπεια το εξωτερικό χρέος τους.

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι το 2009 το αθροιστικό εμπορικό έλλειμα της Πορτογαλίας, Ισπανίας, Ελλάδας και Πορτογαλίας υπολογιζόταν στα 122,5 δις. δολάρια, ενώ το πλεόνασμα της Γερμανίας ήταν 109,7 δις. δολάρια¹⁴.

Παραδόξως αυτές οι χώρες έπρεπε να κρατούν σε συγκεκριμένα επίπεδα τα χρέη και τα ελλείμματα ενώ ταυτόχρονα να δραστηριοποιούνται υπό μια ενιαία νομισματική πολιτική. Αυτή η κατάσταση είχε σαν συνέπεια να δημιουργούνται αντικρουόμενα οικονομικοπολιτικά κίνητρα σε μια περιοχή που κανονικά έπρεπε να συμβαδίζει.

Οι περισσότερες ανισορροπίες και αδυναμίες των χωρών της ευρωπαϊκής περιφέρειας διαφέρουν από χώρα σε χώρα. Το δημοσιονομικό είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα για το σύνολο των χωρών της Ευρωζώνης. Η Ελλάδα και η Πορτογαλία εμφάνισαν τα μεγαλύτερα δημοσιονομικά ελλείμματα, καθώς παράλληλα είχαν και τα μεγαλύτερα ελλείμματα τρεχουσών συναλλαγών. Από την άλλη πλευρά, η Ιρλανδία δείχνει να μην έχει πρόβλημα σε κανέναν από τους δυο τομείς¹⁵. Η Ισπανία επίσης δεν είχε διαχρονικό δημοσιονομικό πρόβλημα, αλλά κυρίως πρόβλημα ανταγωνιστικότητας. Το 2010 θα βρεθεί και η Ιρλανδία στο επίκεντρο αφού οι αγορές δεν θα την θεωρούν πλέον αξιόπιστη. Παρότι η ιρλανδική οικονομία είχε καταφέρει να έχει αρκετά μεγάλους ρυθμούς ανάπτυξης από το 1994 μέχρι το 2007. Το μοντέλο ανάπτυξης της Ιρλανδία βασίστηκε σε ένα ευνοϊκό επιχειρηματικό περιβάλλον που προσέλκυσε άμεσες ξένες επενδύσεις. Ταυτόχρονα μεγάλη ανάπτυξη γνώρισε και ο κατασκευαστικός και ο τραπεζικός τομέας. Τομείς που μετέπειτα αντιμετώπισαν τα πιο μεγάλα προβλήματα.

Με την έναρξη της κρίσης η ιρλανδική φούσκα κατέρρευσε. Όπως αναφέρει ο Γκίκας Χαρδούβελης «Οι τιμές νέων κατοικιών έπεσαν στα μέσα του 2010 κατά 28% σε σχέση με το 2007 (Χαρδούβελης, 2009, σελ.35). Ο τραπεζικός κλάδος της Ιρλανδίας που είχε λάβει μεγάλα ποσά επισφαλή δανεισμού βρέθηκε στα πρόθυρα χρεοκοπίας. Το αποτέλεσμα ήταν το 2009 ο ρυθμός ανάπτυξης της Ιρλανδία να φτάσει στο - 7,6%, και η ανεργία να αγγίξει το 13% το πρώτο τρίμηνο του 2010.

---

¹⁴ Παρατηρητήριο κρίσης : Η μετάδοση της Παγκόσμιας Κρίσης στην Ευρώπη 2008 – 2009, σελ. 4

¹⁵ Το πρόβλημα της Ιρλανδίας εμφανίστηκε μετά το 2007, με το ξέσπασμα της διεθνούς κρίσης.

Η Ισπανία η 4^η μεγαλύτερη οικονομία της ζώνης του ευρώ βρέθηκε επίσης στο επίκεντρο της προσοχής. Ελλάδα , Ιρλανδία , Πορτογαλία μαζί αποτελούσαν το 4,8% της οικονομικής δραστηριότητας στην ΕΕ-27, ενώ η Ισπανία μόνη της το 8,9%. Η Ισπανία είχε λοιπό κομβική σημασία για την εξέλιξη της κρίσης. Έπειτα από μια δεκαετία υψηλής ανάπτυξης , βρέθηκε το 2008 σε περίοδο ύφεσης. Η Ισπανία είχε πολύ ισχυρά σημεία για να στηρίξει την ανάπτυξη. Η δημοσιονομική κατάσταση πριν την κρίση ήταν θετική όμως επιδεινώθηκε σημαντικά αργότερα. Από πλεόνασμα 1,9% το 2007 έφτασε σε έλλειμμα -11,1% το 2009. Ωστόσο η φούσκα στην αγορά ακινήτων δεν επηρέασε τις μεγάλες ισπανικές τράπεζες. Η ισπανική κυβέρνηση έσπευσε να λάβει μέτρα για τη μείωση του ελλείμματος κάτω του 3% έως το 2013. Παράλληλα προέβει σε μειώσεις μισθών των δημοσίων υπαλλήλων γύρω στο 5%.

Στο τέλος του 2010 ο τρόμος εξαπλώθηκε με χώρες όπως την Ιταλία , το Βέλγιο να έχουν μεγάλα ποσοστά δημοσίου χρέους ως προς το ΑΕΠ στην Ευρωζώνη. Εν τω μεταξύ ακόμα και οι πιο ισχυρές οικονομίες δεν έμειναν στο απυρόβλητο. Στο τέλος του 2010 τα σενάρια έφταναν μέχρι την πιθανότητα διάσπασης της Ευρωζώνης.

Τέλος στις αρχές Ιανουαρίου του 2011 τα προίθρια των CDS έφτασαν στο υψηλότερο σημείο από την αρχή της κρίσης, για να αποκλιμακωθούν στη συνέχεια. Όλο αυτό το τσουνάμι δανεισμού και δημιουργία ιδιωτικού χρήματος που ξεκίνησε από την Αμερική ήρθε και χτύπησε την Ευρώπη ξεσκεπάζοντας ουσιαστικά τις αδυναμίες της και δημιουργώντας ένα ντόμινο εξελίξεων μέχρι και σήμερα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Η χρονιά που άρχισε να βλέπει τα πρώτα σημάδια ύφεσης η Ευρωπαϊκή οικονομία ήταν το 2008, την ίδια χρονιά άρχισαν να φαίνονται και τα πρώτα σημάδια στην Ελληνική οικονομία. Το 2009 ο πραγματικός ρυθμός ανάπτυξης του Α.Ε.Π. έπεσε αρκετές μονάδες, ένα έλλειμμα στον προϋπολογισμό το οποίο εκτινάχτηκε στο 15% του Α.Ε.Π., ένα επιπρόσθετο βάρος στο ήδη υπάρχον δημόσιο χρέος της

Ελλάδος. Το οποίο έφτασε το 125%. Η επόμενη κυβέρνηση θα αναθεωρήσει το έλλειμμα προς τα πάνω, δηλαδή στο 12,5% από 6% που είχε ανακοινωθεί. Μετά από αυτό το γεγονός θα ακολουθήσει ένας 'χορός' υποβαθμίσεων της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδος. Όπως ήταν αναμενόμενο οι υποβαθμίσεις έφεραν την άνοδο του επιτοκίου στα 10ετή ομόλογα του Ελληνικού Δημοσίου με αποτέλεσμα το ελληνικό δημόσιο να μην μπορεί πλέον να αντλήσει κεφάλαια από τις διεθνείς χρηματαγορές.

Σκοπός μου σε αυτό το κεφάλαιο είναι να αναλύσω τις επιπτώσεις που έφεραν στην ελληνική οικονομία, η ύφεση αλλά και οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν στο διάστημα αυτό για την αντιμετώπιση της ύφεσης. Θα γίνει εκτενείς αναφορά των επιπτώσεων αλλά και εκτενείς αναφορά στο επόμενο κεφάλαιο των πολιτικών της κυβέρνησης και των πιστωτών μας. Πιστεύω ότι οι επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία είναι ένα συνδυαστικό αποτέλεσμα, της ύφεσης και του μίγματος πολιτικής που εφαρμόστηκε.

2.1 Οι επιπτώσεις της ύφεσης στην Ελλάδα

Είναι γεγονός ότι η ύφεση έχει αύξηση το ποσοστό των ανθρώπων που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας. Είναι φανερό από τους δρόμους των μεγαλουπόλεων που έχουν γεμίσει με ανθρώπους που είναι άστεγοι. Αλλά δεν είναι μόνο οι άνθρωποι που έχασαν την στέγη του που βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας. Μετά την μείωση των μισθών παρατηρείται το φαινόμενο των εργαζομένων που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας.

Ας δώσουμε όμως τον ορισμό του ορίου της φτώχειας αλλά και πώς μετράτε το ποσοστό της φτώχειας. Ο συμβατικός δείκτης για το όριο της φτώχειας είναι το 60% του διάμεσου εθνικού εισοδήματος¹⁶. Η Euro stat ορίζει ως το συμβατικό όριο φτώχειας το 2011 περίπου στα 549 ευρώ το μήνα για ένα νοικοκυριό με ένα άτομο και στα 1.153 ευρώ για ένα ζευγάρι με δύο παιδιά. Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει η επισήμανση ότι στην Ελλάδα έπεσε αρκετά το διάμεσο εισόδημα και το αποτέλεσμα

¹⁶ Ο ορισμός του δείκτη γίνεται από την Euro stat

είναι να πέσει και το όριο της φτώχειας. Αυτό το φαινόμενο γεννά και το αποτέλεσμα των φτωχών εργαζομένων. Που μπορεί να αμείβονται λίγο πάνω από το όριο της φτώχειας αλλά και πάλι να μην μπορούν να ανταπεξέλθουν. Το ποσοστό των ανθρώπων που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας ορίζεται από τον αριθμό των ατόμων που ζουν σε νοικοκυριό με ισοδύναμο εισόδημα κάτω από το όριο της φτώχειας.

Αξίζει να αναφερθούμε στην ανατομία της φτώχειας που έκανε η ομάδα δημόσιας πολιτικής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών¹⁷. Η ομάδα μελέτησε τα αποτελέσματα και είδε ότι στις κατηγορίες με υψηλό ποσοστό φτώχειας ανήκουν οι μετανάστες, οι αγρότες, τα νοικοκυριά που ο αρχηγός είναι άνεργος, στις μονογονεϊκές οικογένειες και στους ηλικιωμένους. Ως κατηγορίες όμως που ανήκει το μεγαλύτερο ποσοστό των φτωχών είναι οι κάτοικοι των αστικών περιοχών. Οι συνταξιούχοι, οι μισθωτοί του ιδιωτικού τομέα και οι οικογένειες με 1 ή 2 παιδιά. Μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι οι κατηγορίες όπου ανήκει το μεγαλύτερο ποσοστό φτωχών είναι κάτι νέο. Βλέπουμε να μετασχηματίζετε ο χάρτης της φτώχειας, με την σύνθεση του πληθυσμού που ζει κάτω από το όριο της φτώχειας να αλλάζει σημαντικά.

Η λύση στο πρόβλημα θα ήταν οι κοινωνικές δαπάνες που θα έπρεπε να ξοδευτούν για να βοηθηθούν οι πληθυσμιακές ομάδες που αντιμετωπίζουν προβλήματα. Κάτι τέτοιο είναι αδύνατον κάτω από της πολιτικές λιτότητας. Έτσι το ‘δίκτυ ασφαλείας’ για τις ομάδες ανθρώπων που είτε βρίσκονται στο όριο της φτώχειας είτε στο κατώφλι σιγά χάνετε με αποτέλεσμα να αυξάνετε ο αριθμός των ανθρώπων που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας, χωρίς πολλές φορές αυτό να αποτυπώνετε στους δείκτες μέτρησης. Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλύσουμε της πολιτικές που έφεραν μειώσεις των κοινωνικών επιδομάτων και οδήγησαν σε ένα κοινωνικό δίκτυο διάτρητο που δεν μπορεί να ανακόψει τα ολέθρια αποτελέσματα που έχει η οικονομική ύφεση για ένα μεγάλο πλέον κομμάτι του πληθυσμού. Στο πίνακα που ακολουθεί στην επομένη σελίδα εμφανίζονται τα στατιστικά στοιχεία της Euro stat των ανθρώπων που βρίσκονται στο όριο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Αν παρατηρήσουμε τη χρονιά που έχουμε και τα τελευταία στοιχεία, δηλαδή το 2011. Θα δούμε ότι η Ελλάδα βρίσκεται με ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό,

---

¹⁷ Τα αποτελέσματα μπου να βρεθούν στον ισότοπο του οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών <http://eclass.aueb.gr/modules/document/document.php?openDir=/4ae05919w8ue>

λίγο μικρότερο από της πιο αδύναμες οικονομίες της Ευρώπης όπως η Ρουμανία και η Βουλγαρία.

Εκτός από την αύξηση της φτώχειας και την αλλαγή του χάρτη της, η κρίση έχει επιδράσει αρνητικά και στην αγορά εργασίας. Γεγονός που έχει άμεση σχέση με την αύξηση της φτώχειας αλλά και με την αύξηση των εργαζομένων που είναι φτωχοί.

Η κρίση επιδρά στην αγορά εργασίας και συγκεκριμένα στους μισθούς, στην απασχόληση (ανεργία) αλλά και στις εργασιακές σχέσεις. Από την περίοδο του πρώτου μνημονίου παρατηρούμε την ελαστικοποίηση των εργασιακών σχέσεων αλλά και την κατακόρυφη μείωση των μισθών σε συνδυασμό με την εξωφρενική άνοδο της ανεργίας.

Η επίπτωση στους μισθούς δεν περιορίζεται μόνο στον δημόσιο τομέα αλλά και στον ιδιωτικό. Ο δημόσιος τομέας είδε να καταργείται ο 13^{ος} και 14^{ος} μισθός και ένας μεγάλος αριθμός επιδομάτων. Η μείωση του κατώτατου μισθού λειτούργησε σαν φάρος για ολόκληρη την οικονομία με αποτέλεσμα τη μείωση των αποδοχών των μισθωτών του ιδιωτικού τομέα. Εκτός από τους μισθωτούς του ιδιωτικού τομέα, οι ελεύθεροι επαγγελματίες είδαν και αυτοί με την σειρά τους τα εισοδήματά τους να μειώνονται λόγω της μειωμένης αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών. Το κλείσιμο των επιχειρήσεων λόγω της μη χορήγησης δανείων από τις τράπεζες για να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες των επιχειρήσεων τους άλλαξε αρκετά τον εμπορικό χάρτη της Ελλάδος.

People at risk of poverty or social exclusion
% of 1 000 persons
Percentage of total population

geo	time	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
EU27 countries)		21.6	25.6 (M)	25.3 (M)	24.4	23.6	23.1	23.6	24.2 (M)	
Bulgaria		11.6	22.6	21.6	21.6	20.8	20.2	20.8	21.0	
Czech Republic		16.5	19.6	18.0	16.7	16.3	16.0	14.4	15.3	
Denmark		28.3	25.9	22.0	22.0	20.1	20.0	19.7	19.9	
Germany		24.8	25.0	22.0	22.0	21.6	20.0	21.7	23.1	
Estonia		24.4	29.4	23.3	23.1	23.7	28.7	27.7	31.0	
Greece		24.4	23.4	23.3	23.1	22.9	23.4	26.6	27.0	
Ireland		19.8	18.9	18.8	19.0	16.8 (M)	18.5	19.2	19.3	
Spain		26.4	25.0	25.9	26.0	28.3	24.7	24.6	28.2	
France		25.3	25.3	25.4	25.2	23.3 (M)	23.5	23.6	23.7	
Italy		41.4	41.4	37.4	36.0	33.8 (M)	37.4	36.1	40.4 (M)	36.6
Cyprus		16.1	17.3	16.5	15.9	15.5	17.8	17.1	16.8	
Lithuania		20.2	22.1	21.4	20.4	20.2	20.2	20.3	21.4	
Luxembourg		16.7	16.7	16.0	15.7	14.9	15.1	15.1	15.7	
Hungary		16.8	16.8	17.8	16.7	18.6	17.0	16.6	16.9	
Malta		46.3	46.3	39.8	34.4	30.5 (M)	27.8	27.8	27.2	
Netherlands		26.1	26.1	25.0	28.0	26.0	24.9	25.3	24.4	
Austria		18.5	18.5	17.1	17.1	16.5	14.1	14.4	14.3	
Poland		17.2	17.2	17.1	17.1	16.2	17.1	16.3	16.3	
Portugal		14.4	14.4	15.3	13.9	17.4	16.9	16.9	17.9	
Romania		23.7	23.7	22.0	22.6	14.9	15.0	15.0	15.1	
Slovenia		13.7	13.3	12.9	13.0	11.6	11.6	13.7	13.7	
Slovakia		16.9	16.9	16.9	16.5	15.0	18.2	14.9	14.6	
Finland		72.4	72.4	72.4	72.4	72.4	72.4	72.4	72.4	
United Kingdom		18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	
Iceland		18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	
Norway		18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	
Switzerland		18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	
Croatia		18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	
Turkey		18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	18.0	

Source of Data: Eurostat
 Last update: 03.06.2013
 Date of extension: 03 Jun 2013 23:28:04 MEST
 Data source: http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&code=sdg202_00
 General Directorate of the EC: http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&code=sdg202_00

	μεταβολή ακαθάριστων αποδοχών σε πραγματικές τιμές (βάση 2000 = 100)	
	2009	2013
Δημόσιο	122,7	92,2
ΔΕΚΟ	156,8	101,3
τράπεζες	117,1	87,4
μη τραπεζικός ιδιωτικός τομέας	124,4	90,5
μέσες αποδοχές	123,3	90,8
κατώτατοι μισθοί	119,7	90,0

Πηγή : Τράπεζα της Ελλάδος/Σχεδίαση πίνακα : Ομάδα Δημόσιας Πολιτικής Ο.Π.Α

Στο παραπάνω πίνακα μπορούμε να δούμε την μεταβολή των ακαθάριστων αποδοχών που δέχτηκαν όλοι οι εργαζόμενοι στην Ελλάδα. Εκτός από την μείωση των μισθών άλλη μια σημαντική επίπτωση της κρίσης στην αγορά εργασίας είναι η δραματική αύξηση του ποσοστού ανεργίας. Η ανεργία εκτός από την φτώχεια είναι μια επίπτωση της κρίσης που μετασχηματίζεται. Στους πίνακες που ακολουθούν και με την ερμηνεία τους θα παρατηρήσουμε ότι το πρότυπο της ανεργίας αλλάζει στην Ελλάδα.

3.2.1 Η ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ (2008)

ηλικία	ποσοστό ανεργίας		ποσοστό μη συμμετοχής στην αγορά εργασίας		ποσοστό απασχόλησης	
	άνδρες	γυναίκες	άνδρες	γυναίκες	άνδρες	γυναίκες
20-29	12,5%	20,1%	24,7%	36,5%	65,9%	50,7%
30-44	4,1%	11,3%	3,2%	26,5%	92,8%	65,2%
45-64	3,0%	6,4%	22,4%	54,5%	75,2%	42,6%

Πηγή : Έρευνα εργατικού δυναμικού(δ τρίμηνο 2008)/ Σχεδίαση πίνακα :
Ομάδα Δημόσιας Πολιτικής Ο.Π.Α

Τα ποσοστά που παρουσιάζονται στον πίνακα μας δείχνουν την εικόνα που υπήρχε μια χρονιά πριν την σημαντική ύφεση στην ελληνική οικονομία. Τα ποσοστά σκιαγραφούν ένα παραδοσιακό πρότυπο που υπήρχε στην Ελλάδα για την αγορά εργασίας. Η απασχόληση είναι σε αρκετά καλό επίπεδο αλλά και η ανεργία επίσης. Την συγκεκριμένη περίοδο η ελληνική αγορά εργασίας σε επίπεδο απασχόλησης και ανεργίας δεν διαφέρει από τις περισσότερες χώρες της Ε.Ε. Ο άνδρας είναι αυτός που παραδοσιακά εργάζεται σε μόνιμη απασχόληση και είναι αυτός που δέχεται και την μεγαλύτερη προστασία από τους θεσμούς εργασίας. Ενώ οι γυναίκες σε μεγαλύτερο ποσοστό από τους άνδρες δεν εργάζονται. Αυτό μοντέλο ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένο στην Ελλάδα πριν την εποχή της κρίσης. Οι νέοι όπως θα δούμε και στον επόμενο πίνακα που αναφέρετε στο 2012, και πριν την κρίση είχαν υψηλά επίπεδα ανεργίας και χαμηλή απασχόληση, σε σχέση με της υπόλοιπες ομάδες.

3.2.2 Η ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ (2012)

ηλικία	ποσοστό ανεργίας		ποσοστό μη συμμετοχής στην αγορά εργασίας		ποσοστό απασχόλησης	
	άνδρες	γυναίκες	άνδρες	γυναίκες	άνδρες	γυναίκες
20-29	41,9%	48,1%	25,6%	33,9%	43,2%	34,3%
30-44	21,6%	29,2%	3,7%	21,7%	75,5%	55,4%
45-64	16,9%	19,9%	25,1%	51,1%	62,2%	39,2%

Πηγή : Έρευνα εργατικού δυναμικού(δ τρίμηνο 2012)/ Σχεδίαση πίνακα : Ομάδα Δημόσιας Πολιτικής Ο.Π.Α

Από τα ποσοστά του πίνακα μπορούμε να παρατηρήσουμε ότι η παραδοσιακή προστασία που είχε από τους θεσμούς εργασίας ο άνδρας 30-44 χρονών, συνήθως ‘αρχηγός’ της οικογένειας και με μόνιμη απασχόληση για πρώτη φορά αλλάζει. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα ολόκληρα νοικοκυριά να παρασύρονται στην φτώχεια, ειδικά αυτά που είχαν ως μοναδικό εργαζόμενο τον ‘αρχηγό’ της οικογένειας. Η γυναίκες πλέον αρχίζουν να αναζητούν εργασία αλλά παρατηρούμε ότι τα ποσοστά ανεργίας των γυναικών αυξάνονται. Οι νέοι είναι σίγουρα σε πολλή χειρότερη θέση από ότι ήταν πριν την κρίση, παρατείνουν την παραμονή στο σπίτι των γονιών και δυσκολεύονται ακόμη περισσότερο να αυτονομηθούν. Η τρομακτική αυτή αύξηση της ανεργία έχει σαν αποτέλεσμα και την αλλαγή των εργασιακών σχέσεων στην Ελλάδα της ύφεσης.

Η αγορά εργασίας στην Ελλάδα έδειχνε πριν την ύφεση να αποτελείται από τρεις κατηγορίες εργαζομένων¹⁸. Τους insiders οι οποίοι ήταν καλά προστατευμένοι από τους θεσμούς της αγοράς εργασίας όπως για παράδειγμα οι υπάλληλοι των ΔΕΚΟ οι οποίοι είχαν μονιμότητα στην εργασία τους, σχετικά υψηλό οικογενειακό εισόδημα και άνετες συνθήκες εργασίας με αρκετές κοινωνικές παροχές. Η άλλη κατηγορία είναι οι outsiders οι οποίοι δεν προστατεύονταν σχεδόν καθόλου από τους θεσμούς της εργασίας. Για παράδειγμα οι εργαζόμενοι σε μικρές επιχειρήσεις ιδίως στον τουρισμό και στην οικοδομή. Οι συγκεκριμένοι εργαζόμενοι βρίσκονταν αρκετές φορές απροστάτευτοι απέναντι σε παραβιάσεις της εργασιακής, ασφαλιστικής και φορολογικής νομοθεσίας. Και τέλος η μεσαία κατηγορία των mid-siders. Οι οποίοι είναι εργαζόμενοι συνήθως σε μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις και απολαμβάνουν μια ενδιάμεση κατάσταση σε σχέση με τις δύο άλλες κατηγορίες. Η αγορά εργασίας στην Ελλάδα έμοιαζε να προστατεύει ένα κομμάτι της και ένα άλλο να είναι κατακερματισμένο σε σχέση με την ασφάλεια προς την εργασία. Σε συνδυασμό με την απαξίωση του συνδικαλισμού, οποίος μοιάζει να ενδιαφέρετε μόνο για μικροκομματικά συμφέροντα, η οικονομική ύφεση σάρωσε την ελληνική αγορά εργασίας. Τα αποτελέσματα είναι αποκαρδιωτικά. Μεγάλα ποσοστά ανεργίας και το πιο σημαντικό η ανησυχητική αύξηση των άτυπων μορφών εργασίας. Όσοι δηλαδή από τους ανθρώπους που είναι ικανοί να εργαστούν αναγκάζονται να εργάζονται πολλές φορές σαν αυτοαπασχολούμενοι με έναν μόνο πελάτη, δηλαδή τον εργοδότη τους¹⁹. Το γεγονός αυτό έχει τεράστιες συνέπειες για τους εργαζομένους αλλά και για τα ασφαλιστικά ταμεία. Οι εργοδότες με την άτυπη αυτή μορφή εργασίας καταφέρνουν να γλυτώνουν ένα μεγάλο ποσό εισφορών οι εργαζόμενοι είναι ασφαλισμένοι στο ΤΕΒΕ αντί στο ΙΚΑ. Επίσης επωφελούνται και από την εξοικονόμηση στο κόστος εργασίας που υπάρχει μέσω αυτής της διαδικασίας. Οι εργαζόμενοι από την άλλη μεριά αναγκάζονται να εργάζονται κάτω από εργασιακή ανασφάλεια και πολλοί χαμηλότερες αμοιβές ακόμα και από αυτές που ορίζουν τα κατώτατα όρια της ΕΓΣΕΕ. Μια ακόμη άτυπη μορφή εργασίας που τείνει να καθιερωθεί είναι αυτή της ενοικιαζόμενης εργασίας. Μέσω των εταιριών προσωρινής

---

¹⁸ Θα χρησιμοποιήσω την κατηγοριοποίηση που κάνουν οι Jessoula M., Graziano P., Madama I.(2010) για την ιταλική αγορά εργασίας η οποία μοιάζει αρκετά με την ελληνική. “Selective flexicurity” ”. *Journal of Social Policy* 39 (4) 561-583

¹⁹ Χαρακτηριστική είναι η διατύπωση που κάνει ο ΟΟΣΑ στο “Jobs for youth: Greece” 2010, “self-employed workers providing services to a single work provider in a continuous manner, hence acting de facto as employees”

απασχόλησης οι εργαζόμενοι βρίσκουν προσωρινή δουλειά²⁰. Η μορφή αυτή χρησιμοποιείται αρκετά σε πολλές χώρες της Ευρώπης με την προϋπόθεση ότι παραμένει προσωρινή, δηλαδή οι συμβάσεις έχουν ένα χρονικό όριο 12-18 μήνες και οι εργαζόμενοι που εργάζονται κάτω από αυτό το καθεστώς πρέπει να απολαμβάνουν το ίδιο καθεστώς που ισχύει και για τους μόνιμους εργαζομένους του εργοδότη που θα τους 'νοικιάσει'. Κάτι που στην Ελλάδα της ύφεσης δεν συμβαίνει. Πολύ συχνά αν όχι πάντα οι εργαζόμενοι κάτω από το καθεστώς της ενοικιαζόμενης εργασίας αμείβονται λιγότερα από τις συλλογικές συμβάσεις και βρίσκονται σε καθεστώς υποδεέστερο από τους εργαζομένους του έμμεσου εργοδότη. Έχει παρατηρηθεί επίσης ότι οι συμβάσεις τους παρατείνονται πέραν του επιτρεπτού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Μια καινούργια άτυπη μορφή εργασίας που αρχίζει να κερδίζει έδαφος την περίοδο της οικονομικής κρίσης είναι οι απασχολούμενοι σε επιδοτούμενα προγράμματα μαθητείας ή κοινωφελούς εργασίας. Δεν μπορούμε να αναφέρουμε αρκετά για τη συγκεκριμένη κατηγορία γιατί είναι κάτι καινούργιο και πρέπει να εκτιμηθεί ο αντίκτυπος της στην αγορά εργασίας και την οικονομία σαν σύνολο. Αυξητικό είναι επίσης το ποσοστό των εργαζομένων που εργάζονται part-time με τα ποσοστά που δίνει η ΕΛ.ΣΤΑΤ. για το δ τρίμηνο του 2012 να είναι για τους άνδρες 5,3% και για τις γυναίκες στο 13,2%. Περίπου το 30% της απασχόλησης στη Ελλάδα της ύφεσης βρίσκεται σε άτυπες μορφές εργασίας είτε σε επισφαλείς θέσεις εργασίας²¹.

Στο επόμενο κεφάλαιο που αναφέρετε σε προτάσεις για την επάνοδο από την κρίση θα παρουσιαστεί το μοντέλο του flexicurity που χρησιμοποιείται κυρίως στις Σκανδιναβικές χώρες και αποτελεί μια ευρωπαϊκή στρατηγική, αφορά ένα υγιές μοντέλο εργασιακών σχέσεων που μπορεί να μειώσει τα ποσοστά ανεργίας στην Ελλάδα.

Τα τελευταία χρόνια συντελείτε ανακατάταξη στο εισόδημα των πολιτών της Ελλάδος. Αποτέλεσμα των πολιτικών λιτότητας. Ο κατώτατος μισθός μειώνετε κατά 22% το 2012 τα αποτελέσματα του μέτρο μπορεί να είναι διαφορούμενα σχετικά με

---

²⁰ Παραθέτω την ντιρεκτίβα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το τι πρέπει να ισχύει στη συγκεκριμένη μορφή εργασιακής σχέσης “*a temporary employment relationship between a temporary work agency, which is the employer, and a worker, where the latter is assigned to work for and under the control of an undertaking and/or establishment making use of his or her services (the user company)*” (Directive 91/383/EEC of 25 June 1991

²¹ Μουρίκη «Το νέο προλεταριάτο» Το κοινωνικό πορτραίτο της Ελλάδας 2010

της επιδράσεις στο εισόδημα των εργαζομένων χαμηλής ειδίκευσης. Η οικονομική θεωρία δεν είναι ξεκάθαρη σχετικά με τα αποτελέσματα της μείωσης του κατώτατου μισθού²². Ένας εργαζόμενος, στην Ελλάδα της ύφεσης, που αμειβόταν με τον βασικό μισθό είτε θα χάσει την θέση εργασίας του είτε θα δει το εισόδημα του από την εργασία να μειώνεται, αν κρατήσει την θέση εργασίας του με αναπροσαρμογή μισθού στο νέο κατώτατο μισθό. Το πέρασμα από τον επίσημο τομέα εργασίας στο ανεπίσημο, αν χάσει την εργασία του, για έναν εργαζόμενο χαμηλής ειδίκευσης σημαίνει απώλεια της ασφάλειας του και είναι σχεδόν σίγουρο ότι θα οδηγηθεί σε κάποια άτυπη μορφή εργασίας. Σίγουρα ένας κατώτατος μισθός σε μια ανταγωνιστική αγορά εργασίας μειώνει τα ποσοστά απασχόλησης και αυξάνει το μισθό επιφύλαξης²³, οπότε έχουμε μια αύξηση στα εισοδήματα, ειδικά των χαμηλόμισθων. Αλλά στην Ελλάδα κάθε άλλο παρά ανταγωνιστική αγορά εργασίας έχουμε.

Η μείωση της κοινωνικής δαπάνης έχει τεράστια αναδιανεμητική δύναμη πάνω στα εισοδήματα των πολιτών. Αγαθά και υπηρεσίες που προσφέρονταν από το κράτος μειώνονται με αποτέλεσμα η δαπάνη για την αγορά των συγκεκριμένων αγαθών και υπηρεσιών να βαρύνει το εισόδημα των πολιτών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το πρόγραμμα βοήθεια στο σπίτι. Το πρόγραμμα παρατείνεται αλλά αλλάζει άρδην 'πρόσωπο'. Γίνονται πιο αυστηρά τα ηλικιακά και εισοδηματικά κριτήρια για τους δικαιούχους.²⁴ Αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα οι πολίτες που βρίσκονταν στο όριο του εισοδηματικού κριτηρίου για την ένταξη τους στο πρόγραμμα χάνουν αυτό το δικαίωμα και το πιθανότερο είναι να οδηγηθούν σε κάποια λύση που θα απαιτεί δαπάνη από τα εισοδήματά τους ή τις αποταμιεύσεις τους. Παραδείγματα αντίστοιχα υπάρχουν αρκετά με πολίτες που ήταν δικαιούχοι σε κάποιο πρόγραμμα κοινωνική μέριμνα και πλέον θα πρέπει να απευθυνθούν σε κάποιο ιδιωτικό φορέα, οι ποδικοί σταθμοί και το ΕΣΥ. Η αναφορά δεν γίνεται στους πολίτες που άδικα ήταν δικαιούχοι αλλά για τους πολίτες που πλέον έχουν ανάγκη την χρήση αυτών των υπηρεσιών αλλά λόγω της εισοδηματικής στόχευσης εξαιρούνται για μικρά ποσοστά διαφοράς.

---

²² Tito Boeri & Jan van Ours, 2012, The economics of imperfect labor markets, σελ.29-49

²³ Μισθός επιφύλαξης : το μισθολογικό όριο που δέχεται ένας εργαζόμενος να δουλέψει.

²⁴ Αφροδίτη Καριμάλη, 2013, Η βοήθεια στο σπίτι βγαίνει στη σύνταξη και αλλάζει, Έθνος

Ένα ακόμα σημαντικό γεγονός είναι η αύξηση του Φ.Π.Α. που έχει σαν αποτέλεσμα την άνοδο των τιμών σε είδη πρώτης ανάγκης και καταναλωτικά αγαθά. Η επίδραση στη μείωση των εισοδημάτων των εργαζομένων που βρίσκονται στα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα ήταν πολύ μεγαλύτερη σε σχέση με του πολίτες που βρίσκονται στα ανώτερα στρώματα. Αυτό συμβαίνει γιατί οι άνθρωποι που βρίσκονται στα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα έχουν μεγαλύτερη ροπή για κατανάλωση σε σχέση με την άλλη ομάδα πληθυσμού που έχει μεγαλύτερη ροπή προς αποταμίευση²⁵. Έτσι το αποτέλεσμα γίνεται πρόδηλο για τους εργαζόμενους που αναγκάζονται να δουν τα εισοδήματά τους να μειώνονται απλά και μόνο για να διατηρήσουν το επίπεδο της κατανάλωσής τους στο ίδιο επίπεδο.

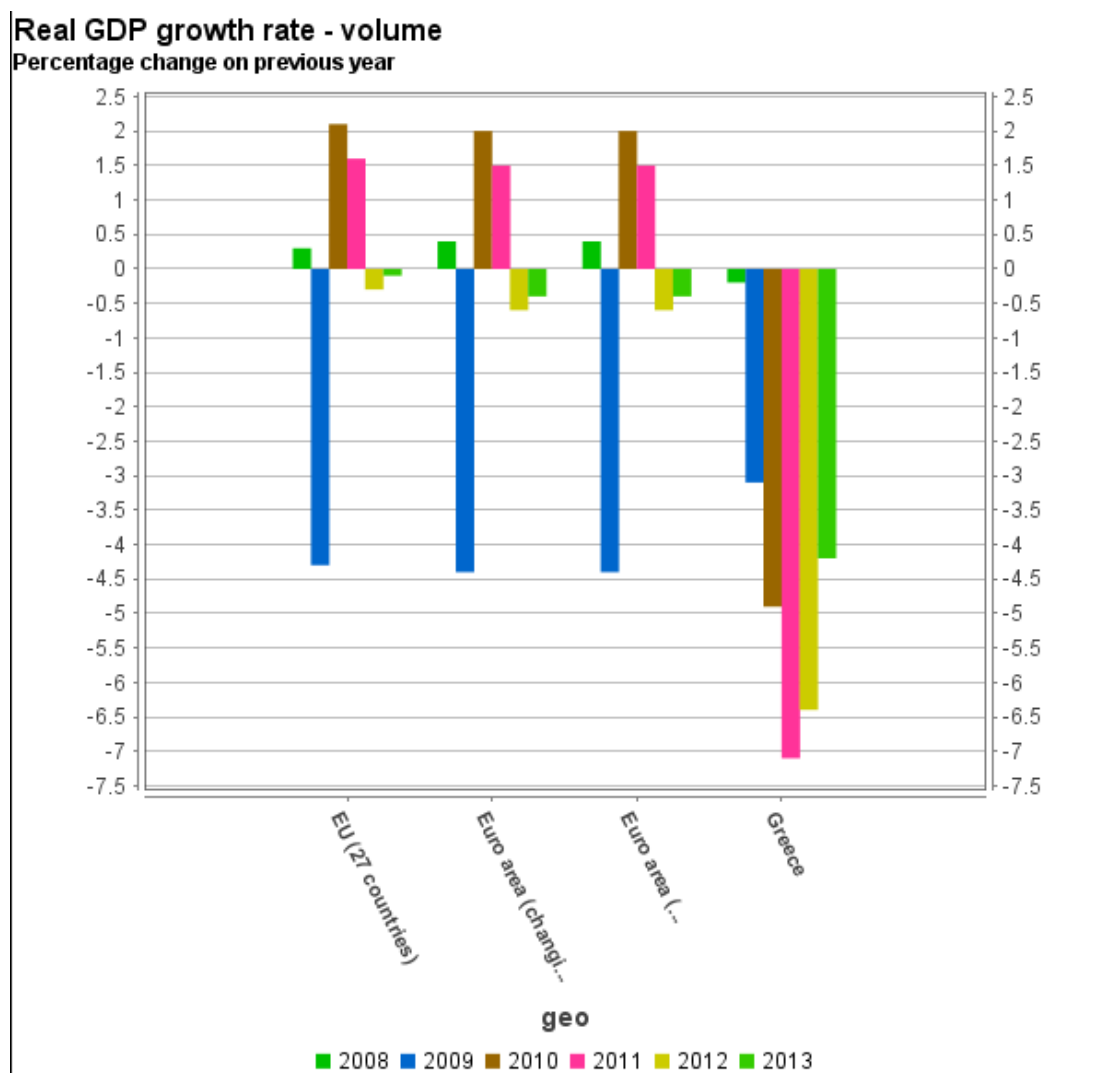
Επίσης είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η μείωση στην αξία της ιδιόκτητης ακίνητης περιουσίας έχει σαν αποτέλεσμα τον επηρεασμό της κατανάλωσης. Αν αυτό το γεγονός συνδυαστεί και με την μείωση των εισοδημάτων προκαλεί μια αίσθηση οικονομικής στενότητας και υλικής υστέρησης. Αν συμπεριληφθεί στο οικογενειακό προϋπολογισμό το βάρος κάποιου στεγαστικού δανείου τότε η μείωση των εισοδημάτων είναι τεράστια.

Μέτρα όπως η μείωση του επιδόματος ανεργίας και το στένεμα των κριτηρίων εισαγωγής στα επιδόματα ανεργίας, το ειδικό τέλος ακινήτων, η ειδική εισφορά των αυτοαπασχολούμενων και άλλα παρόμοια μέτρα συμπιέζουν τα εισοδήματα των πολιτών που βρίσκονται στην άκρη της εισοδηματικής κατανομής. Τα αποτελέσματα είναι τεράστια, κάποια αναλύονται στα προηγούμενα κεφάλαια των επιδράσεων. Η γενική εικόνα που μπορεί κανείς να παρατηρήσει είναι ότι πολίτες οδηγούνται στην παγίδα της φτώχειας και της χαμηλόμισθης εργασίας χωρίς ασφάλιση και δικαιώματα. Το κόστος της εργασίας πέφτει και τα εισοδήματα των εργατών μειώνονται χωρίς την αντίστοιχη μείωση των τιμών. Όλο αυτό το σενάριο προμηνύει ότι η χαμένη ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας δεν θα έρθει ποτέ αν δεν μειωθεί το κόστος ζωής είτε με κοινωνικές παροχές είτε με μειώσεις τιμών.

---

²⁵ Ζωγραφάκης Σ. & Μητράκος Θ. 2005. Η αναδιανεμητική επίδραση του πληθωρισμού στην Ελλάδα. Οικονομικό Δελτίο 24 σελ.49-90. Τράπεζα της Ελλάδος

2.2 Οι επιπτώσεις στους μακροοικονομικούς δείκτες

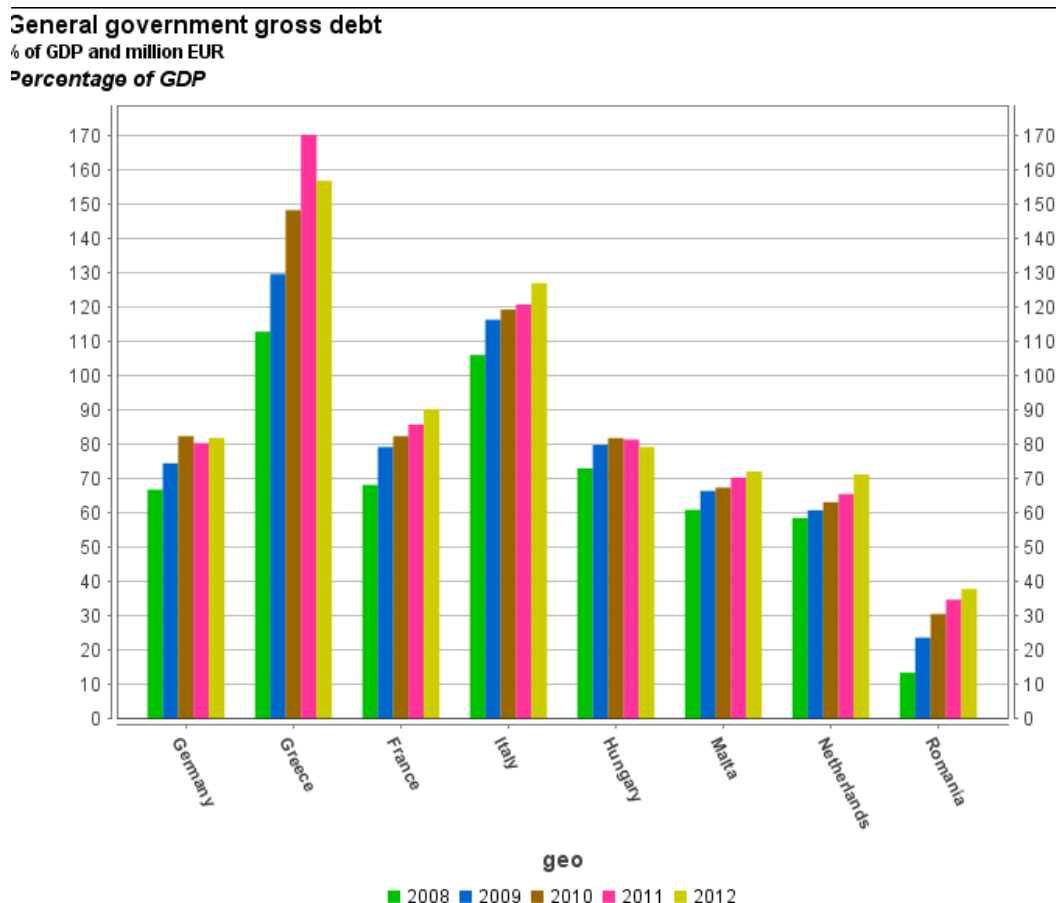

Πηγή: Euro stat

Το γράφημα της Euro stat μας δείχνει πόσο έχει μειωθεί ο ρυθμός αύξησης του Α.Ε.Π. τα χρόνια της οικονομικής ύφεσης σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη, γίνεται φανερό ότι η πολιτική που ακολουθείται έχει ως στόχο την σμίκρυνση της ελληνικής οικονομίας. Ο ρυθμός της οικονομικής ανάπτυξης και η μείωση του που φαίνεται στο γράφημα αποτυπώνουν την μείωση της παραγωγής προϊόντων άλλα και υπηρεσιών της Ελλάδος. Εδώ αξίζει να αναφερθεί και η παραδοχή του Δ.Ν.Τ. για λάθος στους δημοσιονομικούς πολλαπλασιαστές. Οι οικονομικοί πολλαπλασιαστές

χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό των μακροοικονομικών επιπτώσεων ενός πακέτου μέτρων. Εδώ οι προβλέψεις μάλλον δεν συμβάδισαν με την πραγματικότητα²⁶.

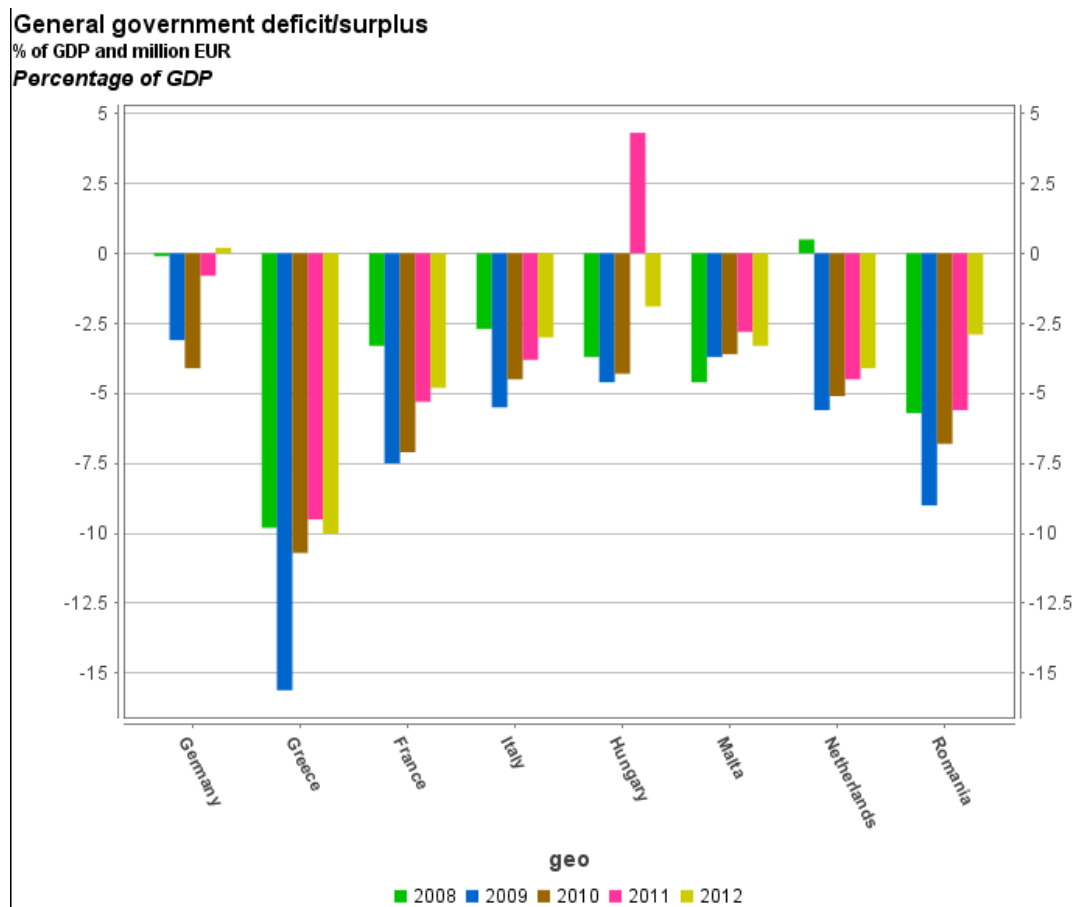

Πηγή: Euro stat

Το επόμενο γράφημα μας δείχνει το ποσοστό του ακαθάριστου δημόσιου χρέους ως προς το Α.Ε.Π. Είναι φανερό ότι οι προσπάθειες της κυβέρνησης αλλά και των πιστωτών μάλλον δεν καρποφορούν όσο θα ήθελαν. Ενώ έχει γίνει το περίφημο κούρεμα των ομολόγων η επίδραση του πάνω στο δημόσιο χρέος είναι μικρή. Μπορούμε να παρατηρήσουμε στο γράφημα ότι ακόμα και οικονομίες που παραδοσιακά έχουν υψηλό δημόσιο χρέος όπως η Ιταλία, υπολείπετε αρκετά του ελληνικού δημόσιου χρέους. Μαζί με το δείκτη χρέους αξίζει να παρατηρήσουμε και

²⁶ Π. Μονοκρούσος, Α. Θωμάκος, 2012 Δημοσιονομικοί πολλαπλασιαστές σε περιόδους βαθιάς ύφεσης και οφέλη από μια 2-ετή επιμήκυνση του νέου προγράμματος λιτότητας, Eurobank Research

τον δείκτη που παρουσιάζει το έλλειμμα της γενικής κυβέρνησης. Οι δύο αυτοί δείκτες πρέπει να εξετάζονται μαζί γιατί ένας σταθερός ρυθμός αύξησης των ελλειμμάτων οδηγεί σε διόγκωση του δημοσιονομικού χρέους. Υποστηρίζετε βέβαια ότι ένας μη ισοσκελισμένος προϋπολογισμός, ένας προϋπολογισμός δηλαδή που μπορεί να είναι ελλειμματικός δεν είναι τόσο μεγάλο πρόβλημα για μια οικονομία που δαπανά για παράδειγμα σε μεγάλα έργα υποδομής που θα τα γευτούν και οι επόμενες γενιές. Έτσι οι επόμενες γενιές θα πρέπει να αναλάβουν την αποπληρωμή από ένα κομμάτι του χρέους που δημιουργείται για τα έργα υποδομής.

Πηγή: Euro stat

Παρατηρώντας το γράφημα θα δούμε ότι και οι χώρες του βορρά που παραδοσιακά υποστηρίζουν τους ισοσκελισμένους προϋπολογισμούς εμφανίζουν ελλείμματα για παράδειγμα η Ολλανδία σε περιόδους ύφεσης. Οπότε μπορεί να είναι

φυσιολογικό να δημιουργούνται ελλείμματα σε περιόδους οικονομικής ύφεσης που θα ξεπληρωθούν την περίοδο της άνθησης της οικονομίας²⁷.

2.3 Τα μέτρα που έλαβαν οι ελληνικές κυβερνήσεις

Στο κομμάτι αυτό της εργασίας θα προσπαθήσω να κάνω μια ιστορική αναδρομή στις πολιτικές που ελήφθησαν από τις ελληνικές κυβερνήσεις με στόχο την είσπραξη χρημάτων για τα δημόσια ταμεία. Η αρχή γίνεται από το πρώτο πακέτο μέτρων που πήρε η ελληνική κυβέρνηση για το πάγωμα μισθών και επιδομάτων.

Η αρχή στη λήψη μέτρων θα γίνει με το πακέτο μέτρων που θα τεθεί σε ισχύ στις 9 Φεβρουαρίου του 2010. Το συγκεκριμένο πακέτο θα συμπεριλαμβάνει τη μείωση των μεικτών αποδοχών για τον δημόσιο τομέα, οι οποίες θα κυμανθούν από 1% έως 5,5% καθώς και την μείωση των επιδομάτων κατά 10%²⁸. Το δεύτερο πακέτο μέτρων θα έρθει στις 3 Μαρτίου. Το συγκεκριμένο πακέτο μέτρων θα συμπεριλαμβάνει την αύξηση του ΦΠΑ κατά τρεις μονάδες, θα αυξηθεί δηλαδή από 19% σε 21% και από 9% σε 10%, παράλληλα θα υπάρξει αύξηση στην τιμή των τσιγάρων και των ποτών²⁹. Τα δύο πακέτα αυτά δεν βελτιώσουν την κατάσταση της ελληνικής οικονομίας καθώς επίσης δεν θα ικανοποιήσουν τις διεθνείς αγορές που έχουν βάλει στο στόχαστρό τους την ελληνική οικονομία. Τα αποτελέσματα θα είναι να υποβαθμιστεί η πιστοληπτική ικανότητα της Ελλάδος από τους οίκους αξιολόγησης³⁰.

Η υποβάθμιση που θα δεχτεί η ελληνική οικονομία θα αποτελέσει ένα σημαντικό πλήγμα και θα είναι αυτή που θα την οδηγήσει στις 23 Απριλίου στην ανακοίνωση ότι εισέρχεται στον μηχανισμό στήριξης. Μια ακόμη σημαντική αφορμή αποτελεί το δημοσιονομικό έλλειμμα που φτάνει πλέον στο 13,6%. Ο Έλληνας πρωθυπουργός θα ανακοινώσει από το Καστελόριζο ότι η Ελλάδα δεν αντέχει άλλο την πίεση που

---

²⁷ Γενική άποψη που επικρατεί σε όλα ακαδημαϊκά πονήματα του John Keynes και ειδικότερα στο πολύ σημαντικό έργο του *The general theory of employment, interest and money*, 1936. Στο οποίο θα έρθει σε αντιπαράθεση με την νεοκλασική σχολή σκέψης.

²⁸ Πάγωμα μισθών και περικοπές επιδομάτων, 9/2/2010, Ελευθεροτυπία

²⁹ Αξέχαστη (!) και δυσοίωνα η 3η Μαρτίου, 4/2/2010, Ελευθεροτυπία

³⁰ Fitch και Moody's θα υποβαθμίσουν την Ελλάδα σχεδόν παράλληλα με 12 μέρες διαφορά η μια από την άλλη και θα δώσουν το τελικό χτύπημα στην ταλαιπωρημένη διεθνή εικόνα της Ελλάδος.

ασκείται από τις διεθνείς αγορές στο δεκαετές ομόλογο της ελληνικής κυβέρνησης, με αποτέλεσμα να είναι αδύνατος ο δανεισμός από τις διεθνείς αγορές χρήματος.

Θα ακολουθήσει μια ακόμη υποβάθμιση της ελληνικής οικονομίας, αυτή τη φορά από τον οίκο αξιολόγησης Standard & Poor, το γεγονός αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα το δεκαετές ομόλογο του ελληνικού δημοσίου να ξεπεράσει τις 1000 μονάδες βάσης. Άμεσο και απότομο αποτέλεσμα είναι η ανακοίνωση των μέτρων που έχει υποδείξει η τρόικα ³¹.

Αυτό που θα ακολουθήσει είναι η ψήφιση του πρώτου μνημονίου στις 6 Μαΐου του 2010. Τα μέτρα που θα συμπεριλαμβάνει θέτουν ως στόχο την μείωση της ζήτησης και την αναδιάρθρωση της οικονομίας μέσω της φορολόγησης και της δραστικής μείωσης των δημόσιων δαπανών. Μερικές από τις πολιτικές που πρέπει να ακολουθήσει η Ελλάδα και αναφέρονται στο πρώτο μνημόνιο είναι οι εξής: μείωση των επιδομάτων στο δημόσιο κατά 8 ποσοστιαίες μονάδες, επίσης προβλέπεται η καθιέρωση της ειδικής σύμβασης μαθητείας για νέους ηλικίας 15-18 ετών με αμοιβή το 70% του γενικού κατώτατου μισθού και η απορύθμιση της αγοράς εργασίας συνεχίζετε με μέτρα όπως η μείωση μέχρι και κατά 3/4 του χρόνου προειδοποίησης (από 24 σε 6 μήνες) της απόλυσης. Με την έγκαιρη προειδοποίηση δίνεται μόνο η μισή αποζημίωση, γεγονός που διευκολύνει τον εργοδότη να κάνει απολύσεις αφού αυτές «κοστίζουν» λιγότερο επίσης η αύξηση του ορίου ομαδικών απολύσεων, από 4 σε 6 μηνιαίως για τις επιχειρήσεις από 20-150 εργαζόμενους. Από 2% στο 5% για τις επιχειρήσεις άνω των 150 εργαζομένων (το όριο του 2% ίσχυε για τις επιχειρήσεις άνω των 200 εργαζομένων). Γίνεται ξεκάθαρο μέσα από τις πολιτικές που θα ακολουθηθούν, από το πρώτο μνημόνιο, ότι άμεσος στόχος είναι η αγορά εργασίας, η οποία μετασχηματίζεται με εντελώς αρνητικούς όρους για τους εργαζόμενους .

Ο κρατικός προϋπολογισμός του έτους 2011 θα ψηφιστεί στις 23 Δεκεμβρίου του 2010 . Ο συγκεκριμένος προϋπολογισμός που ψηφίζετε από την ελληνική βουλή συμπεριλαμβάνει μια σωρεία μέτρων. Μερικά από αυτά είναι μείωση του ελλείμματος στο 7,4 % από 9,4%. Επίσης θα ληφθούν μέτρα πρόσθετης αξίας 14 δις ευρώ τα οποία θα ανακοινωθούν μέσω του προϋπολογισμού. Τα μέτρα αυτά θα αφορούν τον τομέα των φαρμάκων, των ΔΕΚΟ και του φοροεισπρακτικού

---

³¹ Ώρα μηδέν για τα νέα μέτρα, 2/5/2010, Τα νέα

μηχανισμού. Επίσης οι συντελεστές του Φ.Π.Α. ανεβαίνουν³² με αποτέλεσμα να πλήξουν τα εισοδήματα των χαμηλόμισθων και των χαμηλοσυνταξιούχων. Επίσης θα λάβει χώρα η εξίσωση του φόρου πετρελαίου θέρμανσης με αυτόν του πετρελαίου κίνησης. Το συγκεκριμένο μέτρο, όπως και η αύξηση των συντελεστών ΦΠΑ, θα πλήξει ιδιαίτερα τα εισοδήματα των πολιτών στα φτωχότερα εισοδηματικά στρώματα που έχουν ως μοναδική πηγή θέρμανσης το πετρέλαιο.

Στα επόμενα χρόνια θα ακολουθήσουν μια σωρεία υποβαθμίσεων της πιστοληπτικής ικανότητας της Ελλάδος, που κρίνεται ότι δεν παρουσιάζουν ενδιαφέρον να αναφερθούν διεξοδικά. Παράλληλα οι εταίροι μας θα κατανοήσουν ότι το ποσοστό του επιτοκίου με το οποίο δανειζόμαστε λειτουργεί αρνητικά και διογκώνει το δημόσιο χρέος. Αποφασίζουν λοιπόν να μειώσουν το επιτόκιο κατά 1% και να παρατείνουν χρονικά το περιθώριο που έχει η Ελλάδα για να κάνει απόσβεση των δανείων της στα 7,5 χρόνια³³.

Το κλίμα στο εσωτερικό της Ελλάδος είναι έκρυθμο, στις 9 Ιουνίου του 2011 υπάρχουν έντονες διαμαρτυρίες πολιτών στην πλατεία Συντάγματος για την ψήφιση του μεσοπρόθεσμου προγράμματος δημοσιονομικής στρατηγικής για τα έτη 2011 έως 2014 που φέρει μια πλειάδα νέων μέτρων. Πριν ψήφιση του μεσοπρόθεσμου έχει λάβει χώρα ο ανασχηματισμός της κυβέρνησης και την θέση του υπουργού οικονομικών έχει αναλάβει ο Ευάγγελος Βενιζέλος. Παράλληλα με τις πολιτικές και οικονομικές εξελίξεις επικρατεί αναβρασμός μεταξύ των πολιτών και ογκώδης πορείες διαμαρτυρίας γίνονται σχεδόν κάθε μέρα σε κάθε γωνία της Ελλάδος.

Στο μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα που θα ψηφιστεί, εμπεριέχονται παρεμβάσεις ύψους 28 δις για τα χρόνια που θα ακολουθήσουν έως το 2015. Πιο συγκεκριμένα θα συμπεριληφθούν περικοπές εξοπλιστικών δαπανών και μειώσεις των δημόσιων υπαλλήλων³⁴. Παράλληλα εμπεριέχεται περιορισμός των προσλήψεων καθώς θα μπουν σε εφαρμογή και προγράμματα αδειών άνευ αποδοχών, για τους δημόσιους υπαλλήλους. Γίνεται πρόβλεψη για περαιτέρω μειώσεις στις λειτουργικές δαπάνες του κράτους κατά 7%.³⁵ Η κυβέρνηση κάτω από την πίεση των δανειστών θα ανακοινώσει ότι 27 οργανισμοί θα κλείσουν ή θα συγχωνευθούν έως τις 5 Αυγούστου

³² Κατατέθηκε ο προϋπολογισμός, 18/11/2010, ιστοσελίδα newsit.gr

³³ Οι αποφάσεις της συνόδου κορυφής, 13/3/2011, Ελευθεροτυπία

³⁴ Ολόκληρο το μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα, 10/6/2011, Το έθνος

³⁵ Εκτενής αναφορά τις μειώσης των λειτουργικών δαπανών αλλά και όλων των προβλέψεων : Εφημερίς της Κυβερνήσεως, τεύχος πρώτο, Αρ. Φύλλου 151, 1/7/2011

του 2011 και οι υπάλληλοι που εργάζονταν σε αυτούς θα μεταχθούν σε άλλες υπηρεσίες³⁶.

Η σύνοδος κορυφής της Ε.Ε. που θα λάβει χώρα στις 21 Ιουλίου του 2011, θα αποφασίσει τον νέο δανεισμό της Ελλάδος ο οποίος θα φτάσει τα 158 δις ευρώ. Στην πραγματικότητα αποφασίζετε ένα σύστημα διαχείρισης του ελληνικού δημόσιου χρέους. Με αποτέλεσμα η Ελλάδα να μπει στον νέο μηχανισμό EFSF και τα δάνεια της θα επιμηκυνθούν από τα 7,5 στα 15 με 30³⁷. Παράλληλα θα μειωθούν τα επιτόκια δανεισμού στο επίπεδο του 3,5%-4%, επισημαίνεται όμως ότι τα επιτόκια αυτά παραμένουν αρκετά ψηλά σύμφωνα με κάποιους οικονομολόγους³⁸. Στο συγκεκριμένο πακέτο θα γίνει για πρώτη φορά πρόβλεψη για τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα και αναφορά για πρόγραμμα επαναγοράς ομολόγων.

Οι μακροοικονομικοί δείκτες της Ελλάδος δεν φαίνεται να βελτιώνονται ύστερα και από το νέο πακέτο χρημάτων που θα λάβει η ελληνική οικονομία. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα, ύστερα από πιέσεις των δανειστών ο υπουργός οικονομικών να ανακοινώσει μια νέα δέσμη έκτακτων μέτρων. Τα μέτρα αυτά περιλαμβάνουν το άνοιγμα όλων των κλειστών επαγγελμάτων καθώς και αποκρατικοποιήσεις χωρίς καμία καθυστέρηση. Δυστυχώς οι πολιτικές που ακολουθήθηκαν θα πέσουν όλες στο κενό, καθώς και το νέο φορολογικό σύστημα που έγινε προσπάθεια να υλοποιηθεί. Η Ελλάδα προσπαθεί να υλοποιήσει ένα υγιές φορολογικό σύστημα από την σύσταση του ελληνικού κράτους χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία.

Δεν θα περάσουν αρκετές μέρες από την ανακοίνωση της δέσμης μέτρων και στις 6 Σεπτεμβρίου θα ανακοινωθεί η επιβολή του νέου ειδικού τέλους ακίνητης περιουσία. Η είσπραξη του θα γίνεται μέσω των λογαριασμών της ΔΕΗ. Το συγκεκριμένο μέτρο που θα ξεσηκώσει θύελλα αντιδράσεων³⁹. Ο υπολογισμός του νέου αυτού τέλους θα γίνεται με μεσοσταθμική επιβάρυνση κατά 4 ευρώ ανά τετραγωνικό μέτρο και ανάλογα πάντα με την χρήση. Όταν το νέο αυτό τέλος θα έρθει στην Βουλή προς ψήφιση η επιβάρυνση για τους πολίτες θα είναι υψηλότερη από αυτή που είχε προβλεφτεί. Το ειδικό τέλος θα χαρακτηριστεί ως από τα πιο 'επιτυχημένα' σχέδια της ελληνικής κυβέρνησης αφού θα καταφέρει να αποφέρει

³⁶ Λουκέτα εξπρές και συγχωνεύσεις στο Δημόσιο, 20/7/2011, ιστοσελίδα news247.gr

³⁷ Νέο πακέτο 158 δις υπό δρακόντειο έλεγχο, 21/7/2011, Ελευθεροτυπία.

³⁸ Γιάννης Βαρουφάκης, 2011, A modest proposal version 2.0, gianisvaroufakis.eu

³⁹ Ειδικό τέλος στα ακίνητα μέσω του λογαριασμού της ΔΕΗ, 10/9/2011, Τα νέα

αρκετά έσοδα καθώς παράλληλα θα μειώσει κι άλλο τα εισοδήματα των πολιτών και θα μειώσει ακόμη περισσότερο την ενεργή ζήτηση.

Σειρά θα λάβει ένα ακόμη μέτρο το οποίο θα πλήξει τα χαμηλά εισοδηματικά στρώματα, αυτό θα είναι η μείωση του αφορολογήτου ορίου στις 5.000 ευρώ. Η μείωση αυτή θα συμπαράσχει αρκετούς ανθρώπους που εργάζονται σε χαμηλόμισθες εργασίες ή part time σε νέα φορολογική θέση και παράλληλα θα κληθούν να πληρώσουν φόρο για τα εισοδήματά τους που μέχρι πρότινος ήταν αφορολόγητα. Στη συνέχεια θα ακολουθήσει το πολυνομοσχέδιο το οποίο θα κατατεθεί στη Βουλή στις 6 Οκτωβρίου του 2011. Το συγκεκριμένο πολυνομοσχέδιο έχει θέσει ως στόχο την αναδιάρθρωση όλου του δημόσιου τομέα. Οι μειώσεις σε κύριες και επικουρικές συντάξεις των δημοσίων υπαλλήλων είναι από τις βασικές πολιτικές που θα εφαρμοστούν με βάση το πολυνομοσχέδιο ⁴⁰. Θα υπάρξει επίσης μνεία για την εργασιακή εφεδρεία.

Παράλληλα με την ψήφιση του πολυνομοσχεδίου και των μεγαλειωδών πορειών διαμαρτυρίας σε όλη την Ελλάδα, θα παρθεί η απόφαση από το υπουργείο οικονομικών να κρατικοποιηθεί η Proton Bank ⁴¹. Παρουσιάζει ενδιαφέρον η κίνηση αυτή η οποία θα είναι η πρώτη για μια τράπεζα κατά τη διάρκεια της κρίσης χρέους. Η τακτική του μεγαλομετόχου της Τράπεζας ήταν γνωστή, χορηγούσε δάνεια σε δικές του επιχειρήσεις χωρίς πολλές φορές καμία εγγύηση. Η συγκεκριμένη κρατικοποίηση θα «βουλιάξει» τις μετοχές των ελληνικών τραπεζών στο χρηματιστήριο και θα ξεκινήσει μια μεγάλη συζήτηση γύρω από την πιθανή κεφαλαιοποίηση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος.

Στις 27 Οκτωβρίου του 2011 η σύνοδος των αρχηγών κρατών θα αποφασίσει το κούρεμα των ελληνικών ομολόγων κατά 50% και παράλληλα θα δοθεί νέος δανεισμός στην Ελλάδα ύψους 100 δις ευρώ ⁴². Στο συγκεκριμένο κούρεμα των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου θα γίνει ειδική μνεία για τις τράπεζες οι οποίες θα συμμετάσχουν εθελοντικά. Παράλληλα με τις τράπεζες είναι εκτεθειμένοι στις απώλειες και οι μικροομολογιούχοι αλλά και αρκετοί δημόσιοι φορείς καθώς και ελληνικά ασφαλιστικά ταμεία, τα οποία θα δουν την περιουσία τους να μειώνετε δραματικά μετά τα κούρεμα. Η συγκεκριμένη απόφαση του Συμβουλίου της Ε.Ε.

⁴⁰ Στη βουλή το πολυνομοσχέδιο, 6/10/2011, Ναυτεμπορική

⁴¹ Παπαγρηγόρης Κ., 11/10/11, Αναταράξεις στο πιστωτικό σύστημα, express.gr

⁴² Βαγγέλης Δεμίρης, 27/10/11, Συμφώνησαν για κούρεμα 50%, Το έθνος

θέτει ως στόχο και πάντα σύμφωνα με τις γνώμες των ειδικών την απομείωση του ελληνικού χρέους στο 120% έως 2020. Οι προβλέψεις αυτές που θα πέσουν έξω με βάση τα γεγονότα που θα ακολουθήσουν. Η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ δέχεται πιέσεις από παντού. Το αποτέλεσμα είναι μετά από συναντήσεις των κομμάτων⁴³ είναι η αλλαγή του πρωθυπουργού με κάποιον κοινής αποδοχής. Παράλληλα σχηματίζεται νέα κυβέρνηση και γίνεται η ορκωμοσία της κυβέρνησης του Λουκά Παπαδήμου στις 11 Νοεμβρίου του 2011. Στη νέα κυβέρνηση θα συμμετέχουν στελέχη και των τριών κομμάτων⁴⁴ που θα συνεργαστούν, ΛΑΟΣ, ΝΔ και ΠΑΣΟΚ.

Η νέα μεταβατικής αυτής κυβέρνησης έχει σκοπό να προετοιμάσει το έδαφος για τα νέα μέτρα που θα παρθούν αλλά και για το PSI που θα ακολουθήσει. Στους μήνες που θα ακολουθήσουν θα δοθεί τεράστιο βάρος για τον σχεδιασμό του PSI, την επίβλεψη του οποίου αναλαμβάνει ο καθηγητής του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών Γεώργιος Παγουλάτος. Παράλληλα θα γίνεται σχεδιασμός για τα μέτρα που θα πρέπει να παρθούν καθ' υπόδειξη της τρόικας για να γίνει εφικτή η νέα δανειοδότηση της Ελλάδας.

Το μνημόνιο 2 είναι προ των πυλών. Οι αρχηγοί των κομμάτων της συγκυβέρνησης βρίσκονται σε συνεχείς διαβουλεύσεις με τα επιτελεία τους. Παράλληλα αρκετοί βουλευτές και από τα τρία κόμματα εκφράζουν τις διαφωνίες με τις πολιτικές που πρόκειται να ακολουθηθούν και αρκετοί παραιτούνται, όπως η αναπληρώτρια υπουργός εξωτερικών που ανήκει στις τάξεις του ΠΑΣΟΚ.

Στις 12 και 13 Φεβρουαρίου του 2012 στη Βουλή συζητείται η πρόταση νόμου για το μνημόνιο 2. Παράλληλα στο κέντρο της Αθήνας αλλά και στην υπόλοιπη Ελλάδα γίνονται μεγαλειώδης διαδηλώσεις. Τελικά το μνημόνιο 2 θα ψηφιστεί με αποτέλεσμα να βυθιστεί κι άλλο η ελληνική οικονομία στη δύνη ύφεσης. Θα ακολουθήσει η εφαρμογή των μέτρων σοκ για την εξυγίανση του δημόσιου τομέα αλλά και για τον εξορθολογισμό των μακροοικονομικών πολιτικών. Το ερώτημα που προκύπτει είναι αν οι προτεινόμενες πολιτικές θα καταφέρουν να εξορθολογήσουν την ελληνική οικονομία ή θα περάσει η ελληνική οικονομία σε μια κατάσταση χαμηλών ημερομισθίων, αυξημένης φορολόγησης και χαμηλής ανταγωνιστικότητας.

---

⁴³ Η Νέα Δημοκρατία και ο Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός

⁴⁴ Η νέα κυβέρνηση του Λουκά Παπαδήμου, 11/11/11, ιστοσελίδα news247.gr

Μετά την εφαρμογή του μνημονίου 2 όλες οι προσπάθειες του κυβερνητικού σχεδιασμού πέφτουν στο PSI. Πιο συγκεκριμένα το PSI χαρακτηρίζετε από τα χρηματοοικονομικά ως μια διαδικασία απομείωση του δημόσιου χρέους κρατών με την συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα(πχ Τράπεζες). Η συγκεκριμένη διαδικασία θέτει ως βασικό στόχο την απομείωση του δημόσιου χρέους σε συνεργασία με τους πιστωτές του δημοσίου. Πρέπει να επισημάνουμε οτι δεν αποτελεί μονομερή κίνηση αλλά μια στρατηγική που προετοιμάζετε και συμφωνείται και από τα δυο μέρη. Τα αποτελέσματα δεν θα είναι τα αναμενόμενα αφού δεν θα καταφέρει αυτά για τα οποία προοριζόταν. Το χρέος της Ελλάδος δεν θα μειωθεί είχε προβλεφτεί. Η διαδικασία θα ολοκληρωθεί με συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα κατά 95,7% στις 9 Μαρτίου του 2012. Οι συμμετέχοντες στη διαδικασία μετά το πέρας του «κουρέματος» θα βρεθούν με «χαρτιά» της ελληνική κυβέρνησης που θα από τη μία μεγαλύτερη χρονική διάρκεια αποπληρωμής και παράλληλα μειωμένη αξία.

Στη συνέχεια θα λάβουν χώρα δυο συνεχείς εκλογικές αναμετρήσεις μέχρι η χώρα να επανέλθει σε πολιτική σταθερότητα με νέα κυβέρνηση. Η νέα αυτή κυβέρνηση συνεργασίας των τριών κομμάτων που θα προκύψει θα τοποθετήσει ως υπουργό οικονομικών τον καθηγητή κ. Στουρνάρα. Ο συγκεκριμένος θα αναλάβει να ολοκληρώσει το πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής σε συνεργασία με τους δανειστές. Δυστυχώς οι υφεσιακές πολιτικές θα συνεχιστούν αφού στις 7 Νοεμβρίου 2012 θα περάσει από τη Βουλή ένα ακόμη μεσοπρόθεσμο πλαίσιο δημοσιονομική στρατηγικής με τη διαφορά οτι αυτή τη φορά θα υλοποιηθεί τον κ. Στουρνάρα.

Στο κεφάλαιο αυτό έγινε η προσπάθεια να δομηθεί ένα χρονολόγιο της ελληνικής κρίσης με στόχο να καταγραφούν τα μέτρα οικονομικής πολιτικής που πάρθηκαν από την ελληνική κυβέρνηση σε συνεργασία με την τρόικα .

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο :ΦΟΡΟΙ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

3.1 Οι έκτακτοι φόροι από το 2009

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι να παρουσιάσει αλλά και να αναλύσει την αποτελεσματικότητα των έκτακτων φόρων που επιβλήθηκαν κατά την περίοδο 2009 έως 2013 στο σύνολο σχεδόν του ελληνικού πληθυσμού. Ο στόχος ήταν η άντληση χρημάτων για τα δημόσια ταμεία αλλά παράλληλα οι συνθήκες διαβίωσης για τους Έλληνες πολίτες έγιναν δυσβάσταχτες μέσω της έκτακτης φορολογίας καθώς επίσης και οι επιχειρήσεις είδαν τα ταμειακά τους διαθέσιμα να εξανεμίζονται από την αυξημένη έκτακτη φορολόγηση.

Θα ξεκινήσουμε την παρουσίαση με το έκτακτο ειδικό τέλος ακινήτων (ΕΕΤΑ), ο συγκεκριμένος έκτακτος φόρος αποτέλεσε το γνωστό «χαράτσι» που κλήθηκαν οι Έλληνες πολίτες να πληρώσουν μέσω του λογαριασμού της ΔΕΗ. Ο συγκεκριμένος φόρος θα υπολογιστεί με βάση την τιμή ζώνης που βρίσκεται το ακίνητο, το εμβαδό του ακινήτου, ο συντελεστής προσδιορισμού του τέλους σε ευρώ αν τ.μ. και τέλος ο συντελεστής προσαύξησης που θα λειτουργεί αντιστρόφως ανάλογα προς την παλαιότητα του ακινήτου. Πιο συγκεκριμένα ο συντελεστής θα φτάνει από 3 έως 16 ευρώ το τετραγωνικό μέτρο καθώς επίσης και η προσαύξηση θα φτάνει το 25% για τα νέα κτήρια, ενώ γίνεται ειδική μνεία για τις ευπαθείς ομάδες πληθυσμού. Υπόχρεοι για τον συγκεκριμένο φόρο είναι όλοι οι ιδιοκτήτες ή επικαρπωτές ακινήτων οι οποίοι καλούνται να πληρώσουν τον φόρο μέσω του λογαριασμού της ΔΕΗ⁴⁵. Το νομοσχέδιο κάνει ειδική μνεία για απαλλαγές που προβλέπει ο ν. 2130/1993 αρθ.24, παρ.7. Χαρακτηριστικά παραδείγματα εξαίρεσης είναι τα ΝΠΔΔ, οι ΟΤΑ, οι ναοί, τα φιλανθρωπικά ιδρύματα κ.α. Παρακάτω ακολουθεί πίνακας του υπολογισμού του φόρου.

---

⁴⁵ 15/9/2011, Ποντίκι, Πως θα υπολογίζεται το τέλος ακίνητης περιουσίας.

Συντελεστής ειδικού τέλους (€/τ.μ.)	Τιμή ζώνης	Παλαιότητα	Συντελεστής
0,5€	για ευπαθείς ομάδες		
3€	500	έως 26 έτη	1
4€	501-1000	25-20 έτη	1,05
5€	1001-1500	19-15 έτη	1,1
6€	1501-2000	14-10 έτη	1,15
8€	2001-2500	9-5 έτη	1,2
10€	2501-3000	4-0 έτη	1,25
12€	3001-4000		
14€	4001-5000		
16€	5001 και άνω		

Πηγή : εφημερίδα το Ποντίκι

Θα συνεχίσουμε την παρουσίαση των έκτακτων φόρων με τον ν.3808/2009⁴⁶ όπου γίνεται αναφορά στην έκτακτη εισφορά κοινωνικής ευθύνης στα μεγάλα κέρδη επιχειρήσεων αλλά και στην έκτακτη εισφορά στη μεγάλη ακίνητη περιουσία φυσικών προσώπων και στην αύξηση του Ενιαίου Τέλους Ακινήτων των νομικών προσώπων μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

Με το άρθρο 1 του συγκεκριμένου νόμου επιβάλλεται έκτακτη εισφορά στα μεγάλα κέρδη των επιχειρήσεων που πραγματοποιήθηκαν κατά το οικονομικό έτος

⁴⁶ Available online at <http://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/89>

2009 (χρήση 2008). Ειδικότερα, η εισφορά επιβάλλεται σε όλα τα νομικά πρόσωπα όπως είναι οι Α.Ε., Ε.Π.Ε., δημόσιες, δημοτικές και κοινοτικές επιχειρήσεις, συνεταιρισμοί, υποκαταστήματα αλλοδαπών επιχειρήσεων) καθώς και στις προσωπικές εταιρίες, κοινοπραξίες, κλπ. Γίνεται ξεκάθαρο ότι η συγκεκριμένη εισφορά επιβάλλεται ανεξάρτητα αν τα πιο πάνω νομικά πρόσωπα υπάγονται στις διατάξεις οποιουδήποτε νόμου ή σε οποιοδήποτε φορολογικό καθεστώς. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Τράπεζα της Ελλάδος αφού η εισφορά αυτή δεν αποτελεί φόρο εισοδήματος, αλλά ιδιότυπη έκτακτη εφάπαξ επιβάρυνση.

Η συγκεκριμένη έκτακτη εισφορά θα επιβάλλεται στα συνολικά καθαρά κέρδη των επιχειρήσεων για το οικονομικό έτος του 2009. Η βασική προϋπόθεση για την είσπραξη του συγκεκριμένου έκτακτου φόρου είναι τα κέρδη των επιχειρήσεων να ξεπερνούν τα 5.000.000 ευρώ.

Με βάση το άρθρο 2 και τις διατάξεις της παραγράφου 2 διευκρινίζεται ο τρόπος υπολογισμού της έκτακτης εισφοράς με διαφοροποιημένους συντελεστές οι οποίοι αυξάνονται ανάλογα τα καθαρά κέρδη της κάθε επιχείρησης. Οι συντελεστές είναι οι παρακάτω:

- 5% για καθαρά κέρδη μέχρι 10.000.000 ευρώ
- 7% για καθαρά κέρδη από 10.000.001 ευρώ έως 25.000.000
- 10% για καθαρά κέρδη από 25.000.001 ευρώ και άνω

Τέλος με βάση τις διατάξεις της παραγράφου 8 ξεκαθαρίζεται ότι η καταβολή του έκτακτου φόρου θα γίνεται σε 12 ισόποσες δόσεις και ότι θα χορηγείται έκπτωση σε περιπτώσεις που η καταβολή του συνόλου της έκτακτης εισφοράς θα γίνεται μέσα στην προθεσμία της πρώτης δόσης. Η έκπτωση ορίζεται στο 3%.

Ο επόμενος φόρος που θα παρουσιάσουμε είναι η έκτακτη εισφορά στη μεγάλη ακίνητη περιουσία φυσικών προσώπων. Με βάση την παράγραφο 1 του άρθρου 3 του ν. 3808/2009 επιβλήθηκε έκτακτη εφάπαξ εισφορά στη μεγάλη ακίνητη περιουσία για το έτος 2009 με προοδευτικό συντελεστή που μπορούμε να δούμε πως κινήθηκε για τα υψηλά εισοδήματα:

- Για φορολογητέα αξία, από 400.000,00€ μέχρι και 600.000,00€, 1 %.
- Για φορολογητέα αξία, από 600.001,00€ μέχρι και 800.000,00€, 2 %.

- Για φορολογητέα αξία, από 800.001,00€ μέχρι και 1.000.000,00€, 3 %.
- Για φορολογητέα αξία, από 1.000.001,00€ μέχρι και 1.300.000,00€, 4 %.
- Για φορολογητέα αξία, από 1.300.001,00€ μέχρι και 1.600.000,00€, 5 %.
- Για φορολογητέα αξία, από 1.600.001,00€ μέχρι και 2.000.000,00€, 6 %.
- Για φορολογητέα αξία, από 2.000.001,00€ μέχρι και 2.500.000,00€, 7 %.
- Για φορολογητέα αξία, από 2.500.001,00€ μέχρι και 3.000.000,00€, 8 %.
- Για φορολογητέα αξία, από 3.000.001,00€ και άνω, 9 %.

Και στην συγκεκριμένη περίπτωση υπάρχουν εξαιρέσεις από την καταβολή της έκτακτης εισφοράς. Οι απαλλασσόμενοι θα πρέπει να προσκομίσουν τα απαιτούμενα για την απαλλαγή δικαιολογητικά στην αρμόδια ΔΥΟ για να γίνει εκ νέου εκκαθάριση.

Το 2010 θα ισχύσει ακόμη μια έκτακτη εισφορά για τέσσερα χρόνια η οποία θα ονομαστεί ως έκτακτη εισφορά «κοινωνικής ευθύνης» και θα επιβληθεί στο συνολικό καθαρό εισόδημα από 100.000 ευρώ και πάνω σε όλων των ειδών τις εταιρίες.

Πιο συγκεκριμένα το ύψος της εισφοράς θα καθορίζεται με βάση την παρακάτω κλίμακα:

- Για ποσά μέχρι 300.000 ευρώ 4%
- Για ποσά από 300.001 έως 1.000.000 6%
- Για ποσά από 1.000.001 έως 5.000.000 8%
- Για ποσά άνω των 5.000.001 10%

Η συγκεκριμένη εισφορά θα καταβληθεί σε 12 ισόποσες δόσεις και θα δοθεί έκπτωση 2% αν καταβληθούν εφάπαξ. Η συγκεκριμένη εισφορά εκτιμήθηκε ότι θα εξοικονομούσε περίπου 800.000.000 ευρώ για το έτος 2010 και 600.000.000 για τα έτη 2011 έως το 2013⁴⁷.

Το 2011 θα παραταθεί η εισφορά αλληλεγγύης έως το 2015 και θα αφορά όσους κατέχουν δημόσια αξιώματα, με συντελεστές από 1% έως 5%. Πιο συγκεκριμένα θα επιβληθούν τα εξής:

---

⁴⁷ 5/5/2010 Express.gr, Έκτακτη εισφορά στις επιχειρήσεις έως το 2013, available online at http://www.express.gr/news/finance/299072oz_20100505299072.php3

- Εισφορά 5% για βουλευτές, αιρετούς άρχοντες και μετακλητά στελέχη (γενικούς και ειδικούς γραμματείς, διοικητές οργανισμών, κλπ).
- Εισφορά 4% για εισοδήματα άνω των 100.000
- Εισφορά 3% για εισοδήματα μέχρι 100.000 ευρώ
- Εισφορά 2% για εισοδήματα μέχρι 50.000 ευρώ
- Εισφορά 1% για εισοδήματα από 12.000-20.000

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι η συγκεκριμένη έκτακτη εισφορά θα εφαρμοστεί στο σύνολο του εισοδήματος και αναφέρεται ρητά ότι όσοι βρίσκονται στα όρια κάθε κλίμακας θα φορολογηθούν με τον χαμηλότερο συντελεστή αν το καθαρό τους εισόδημα μετά την αφαίρεση της εισφοράς είναι χαμηλότερο από το όριο της κλίμακας.

Η επόμενη εισφορά δεν αποτελεί έκτακτη καθώς θα επιβληθεί σε μόνιμη βάση και θα αφορά την φορολόγηση των φωτοβολταϊκών. Τα άτομα και οι επιχειρήσεις που επένδυσαν στον συγκεκριμένο τομέα γνώριζαν μέχρι το 2011 ότι η επένδυσή τους ήταν αφορολόγητη αλλά από το 2012 ψηφίστηκε η μονιμοποίηση του φόρου 40% επί των κερδών των συγκεκριμένων επιχειρήσεων. Ο συγκεκριμένος φόρος παρουσιάζεται ακόμη και ως μην αποτελεί έκτακτη εισφορά γιατί κατάφερε να συγκεντρώσει αρκετά χρήματα στα Δημόσια ταμεία αφού ο συγκεκριμένος κλάδος βρισκόταν σε άνθηση. Ένας ακόμη μόνιμος φόρος που επιβλήθηκε κατά την περίοδο του μνημονίου και αξίζει να αναφερθεί είναι το μόνιμο ειδικό τέλος άσκησης επιτηδεύματος που επιβάλλεται στους ελεύθερους επαγγελματίες. Το οποίο μεσοσταθμικά θα κυμαίνεται περίπου στα 300 ευρώ ετησίως και θα διαφέρει από περιοχή σε περιοχή. Το συγκεκριμένο τέλος θα πρέπει να καταβάλλεται από τους ελεύθερους επαγγελματίες τα πέντε πρώτα έτη της άσκησης επαγγέλματος και δεν θα συμψηφίζεται με άλλες φορολογικές υποχρεώσεις. Πρέπει να επισημανθεί ότι το συγκεκριμένο τέλος δεν αφορά τα άτομα που εργάζονται με μπλοκάκι αλλά αμείβονται με λιγότερα από 700 ευρώ, που στην πραγματικότητα αποτελούν μισθωτούς αλλά σε καθεστώς ελεύθερου επαγγελματία.

Το 2012 θα είναι η χρονιά όπου θα επιβληθούν αρκετοί έκτακτοι φόροι με στόχο την ενίσχυση των Δημόσιων ταμείων, τα οποία παρά τις τεράστιες επιβολές φορολόγησης τόσο στις επιχειρήσεις όσο και στους ιδιώτες δεν έχουν καταφέρει να φτάσουν σε επαρκεί διαθέσιμα.

Αρχικά πρέπει να αναφερθεί το τέλος επιτηδεύματος του έτους 2012. Όπου στο δεύτερο εξάμηνο του 2012 περίπου 900.000 μικρομεσαίοι επιτηδευματίες θα πληρώσουν για άλλη μια φορά τέλος επιτηδεύματος. Αυτή τη φορά θα είναι αυξημένο από τα 300 στα 500 ευρώ για όσους έχουν την έδρα τους σε πόλεις άνω των 200.000 κατοίκων και στα 400 ευρώ για όσους έχουν την έδρα τους σε πόλεις κάτω των 200.000 κατοίκων. Στην περίπτωση που διατηρούν κάποιο υποκατάστημα θα επιβαρυνθούν με επιπλέον ποσό τέλους επιτηδεύματος ύψους 300 ευρώ.

Επίσης το 2012 θα ισχύσει και ο φόρος εισοδήματος που θα κληθούν να πληρώσουν περίπου 1,5 εκατομμύριο νοικοκυριά. Το 2012 ο συγκεκριμένος φόρος θα είναι πολλαπλάσιος σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Στην αύξηση αυτή συμβάλλει η μείωση του αφορολογήτου ορίου, καθώς επίσης οι σημαντικές περικοπές σε φοροαπαλλαγές και εκπτώσεις φόρων που έχουν ήδη τεθεί σε ισχύ. Τέλος συμβάλλουν αρνητικά και τα νέα αυξημένα τεκμήρια διαβίωσης.

Την ίδια χρονιά θα ισχύσει και το ειδικό τέλος ηλεκτροδοτούμενων κτισμάτων. Το ειδικό τέλος επί των ακινήτων θα πρέπει να το πληρώσουν περισσότερα από 5 εκατ. νοικοκυριά μέσω των λογαριασμών της ΔΕΗ. Αναφέρεται ξανά το συγκεκριμένο τέλος γιατί λόγω της αύξησης των αντικειμενικών αξιών των ακινήτων, κατά το δεύτερο εξάμηνο του έτους 2012, τα ποσά του ειδικού τέλους θα είναι αυξημένα σε σύγκριση με αυτά της προηγούμενης χρονιάς.

Το ΦΑΠ επίσης θα κληθούν να πληρώσουν περίπου 2 εκατ. φορολογούμενοι, οι οποίοι είχαν στην κατοχή τους την 1η Ιανουαρίου 2011 κτίσματα τόσο εντός σχεδίων πόλεων όσο και οικόπεδα των οποίων η αντικειμενική αξία ξεπερνά το αφορολόγητο όριο των 400.000 ευρώ. Η Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων έχει υπολογίσει ότι θα σταλούν εκκαθαριστικά σε περίπου 600.000 ιδιοκτήτες ακινήτων, οι οποίοι έχουν ατομική ακίνητη περιουσία αντικειμενικής αξίας άνω των 200.000 ευρώ. Το μέσο ποσό πληρωμής θα ανέλθει σε 1.000 ευρώ.

Θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι φορολογούμενοι για το έτος 2012 θα κληθούν να πληρώσουν και τα τέλη κυκλοφορίας έτους 2013. Τα τέλη κυκλοφορίας μπορεί να μην αποτελούν έκτακτη εισφορά αλλά μέσα σε ένα τόσο επιβαρυνμένο φορολογικά έτος όπως το 2012, η προσθήκη και αυτού του τέλους κάνει την κατάσταση ασφυκτική. Μέσα δίμηνο Νοεμβρίου - Δεκεμβρίου 2012 θα καταβληθούν απ' όλους

τους κατόχους οχημάτων τα τέλη κυκλοφορίας του έτους 2013, τα οποία αναμένεται να είναι και πάλι αυξημένα τουλάχιστον κατά 10%.

Τέλος θα πρέπει να επισημάνουμε ότι σε όλες τις ανωτέρω επιβαρύνσεις θα πρέπει να προστεθεί για τους ιδιοκτήτες ακινήτων και η φορολόγηση που θα προκύψει από τα εκκαθαριστικά, τα οποία θα στείλει η Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων και θα αφορούν σε πρώτη φάση το ΕΤΑΚ του 2009. Με βάση τους υπολογισμούς της Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων ο ΕΤΑΚ του 2009 θα σταλεί σε περίπου 200,000 ιδιοκτήτες ακινήτων και ο μέσος φόρος θα κυμανθεί στα 250 ευρώ. Επίσης μέσα στο 2012 θα σταλεί και ο ΦΑΠ του 2010 σε περίπου 170.000 ιδιοκτήτες ακινήτων με ατομική αντικειμενική περιουσία άνω των 400.000. Ο μέσος φόρος θα κυμανθεί περίπου στα 2.350 ευρώ.

3.2 Η αποτελεσματικότητα της φορολόγησης

Όπως παρουσιάσαμε στο προηγούμενο υποκεφάλαιο, η φορολόγηση για τα έτη 2009 έως 2013 ήταν ιδιαίτερα επιβαρυνμένη τόσο για τους μισθωτούς όσο και για τις επιχειρήσεις. Η φορολογική πολιτική αυτή είχε ως στόχο να καταφέρει να συγκεντρώσει χρήματα στα Δημόσια ταμεία για να γίνει δυνατή η εξορθολόγηση των δημόσιων οικονομικών της χώρας. Με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία εγείρονται αρκετά ερωτήματα αναφορικά με το κατά πόσο η φορολόγηση μπορεί να βοηθήσει τόσο στην απομείωση του δημόσιου χρέους όσο και στον γενικότερο εξορθολογισμό των δημόσιων οικονομικών. Θα παρουσιαστούν στο συγκεκριμένο υποκεφάλαιο διάφορες μελέτες οι οποίες εξετάζουν την αποτελεσματικότητα της φορολόγησης. Θα πρέπει να επισημανθεί ότι οι περισσότερες μελέτες που θα εξεταστούν καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι οι φόροι επιβραδύνουν την οικονομική μεγέθυνση, γεγονός που έχει άμεσα αποτελέσματα στα δημόσια οικονομικά.

Μια από τις σημαντικότερες εμπειρικές μελέτες είναι αυτή των David & Christina Romer⁴⁸. Οι συγκεκριμένοι μελετητές θα εξετάσουν την ομοσπονδιακή φορολόγηση των ΗΠΑ από τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο και ύστερα και θα βασιστούν στις ανακοινώσεις για την επιβολή φορολογίας που είχαν ως στόχο για παράδειγμα την απομείωση των ελλειμμάτων του προϋπολογισμού. Τα αποτελέσματα της

---

⁴⁸ Romer, C. and Romer, D. 2010, The macroeconomic effects of tax changes: estimates based on a new measure of fiscal shocks, American Economic Review, vol. 100, σελ.763-801

έρευνας έκαναν φανερό ότι υπήρξαν μεγάλες αρνητικές επιδράσεις από τους φόρους και ειδικότερα από αυτούς που δεν επιβλήθηκαν μαζικά πάνω σε μια βάση καλά μελετημένης φορολογικής πολιτικής. Δηλαδή μεγαλύτερη αρνητική επίδραση είχαν οι έκτακτοι φόροι που επιβλήθηκαν με στόχο κάποια συγκεκριμένη ενέργεια όπως είναι η μείωση των ελλειμμάτων. Η έρευνα καταλήγει στο ότι μια φορολογική αύξηση της τάξης του 1% του ΑΕΠ μειώνει το πραγματικό ΑΕΠ κατά 3% έπειτα από τρία χρόνια, τέλος αναφέρεται ότι οι μεγαλύτερες επιδράσεις λαμβάνουν χώρα από φορολογικές αλλαγές που έχουν θέσει ως στόχο να προωθήσουν την οικονομική μεγέθυνση μέσω των επενδύσεων. Παρατηρούμε ότι η συγκεκριμένη μελέτη μπορεί να εξηγήσει αρκετά από αυτά που συμβαίνουν στην Ελλάδα τα χρόνια της επιβολής του μνημονίου. Η έντονη φορολόγηση έχει οδηγήσει σε μείωση του ΑΕΠ χωρίς να έχει καταφέρει να μειώσει το Δημόσιο χρέος.

Η επόμενη μελέτη που θα παρουσιάσουμε είναι αυτή των Alesina & Aragna⁴⁹. Οι συγκεκριμένοι μελετητές θα βασιστούν στην δημοσιονομική σταθεροποίηση, δηλαδή στις προσπάθειες να μειωθούν οι δημόσιες δαπάνες. Οι Alesina & Aragna θα αναλύσουν ένα μεγάλο μέρος τέτοιων επεισοδίων σε χώρες του ΟΟΣΑ κατά τη διάρκεια το 1970 έως και το 2006. Θα καταλήξουν στο συμπέρασμα ότι τα δημοσιονομικά ερεθίσματα που εδράζονται στη μείωση των φόρων είναι πολύ πιο πιθανό να δώσουν ώθηση στην οικονομική ανάπτυξη. Ενώ από την άλλη πλευρά τα δημοσιονομικά ερεθίσματα τα οποία βασίζονται στις αυξήσεις των δαπανών έχουν αντίστροφα αποτελέσματα. Οι δυο μελετητές κάνουν μια πολύ σημαντική παρατηρήσει και μπορούμε να αναφέρουμε ότι ταιριάζει στην περίπτωση της ελληνικής οικονομίας. Πιο συγκεκριμένα παρατηρούν ότι οι δημοσιονομικές σταθεροποιήσεις οι οποίες θέτουν ως στόχο την μείωση των δαπανών και όχι την αύξηση της φορολόγησης είναι δυνατό να επιτύχουν την μείωση των δημόσιων ελλειμμάτων αλλά και του δημόσιου χρέους. Επίσης επισημαίνουν ότι η μείωση των δαπανών έχει λιγότερες πιθανότητες να οδηγήσει σε υφέσεις σε σύγκριση με τις σταθεροποιήσεις που βασίζονται στην αύξηση της φορολόγησης.

Με τα συμπεράσματα των Alesina & Aragna φαίνεται πως συμφωνεί και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Αφού σε μελέτη του Ταμείου όπου αναλύθηκαν 170 περιπτώσεις δημοσιονομικών σταθεροποιήσεων σε 15 ανεπτυγμένες χώρες από 1980

---

⁴⁹ Alesina, A. and Ardagna, S. 2010, Large changes in fiscal policy: taxes versus spending, in Tax Policy and the Economy, Vol. 24 (Univ. of Chicago Press).

και ύστερα βγαίνουν σχεδόν στα ίδια συμπεράσματα. Πιο συγκεκριμένα το Ταμείο καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι μειώσεις δαπανών είναι πιθανόν λιγότερο ζημιογόνες για την τη βραχυχρόνια οικονομική ανάπτυξη σε σχέση με την πολιτική αύξησης φόρων. Καταλήγει το Ταμείο ότι 1% μείωση των δαπανών δεν είναι δυνατό να επιδράσει σημαντικά στην οικονομική ανάπτυξη αλλά μια αύξηση της φορολόγησης της τάξης του 1% είναι δυνατό να μειώσει το ΑΕΠ κατά 1,3% στα επόμενα δύο χρόνια.

Στο συγκεκριμένο σημείο αξίζει να αναφερθούμε και στη μελέτη των Arnold, J., et al⁵⁰ για την ταξινόμηση που κάνουν σε σχέση με τους φόρους και την επίδρασή τους. Καταλήγει λοιπόν η έρευνα ότι οι φόροι εισοδήματος νομικών προσώπων αποτελούν τους πιο ζημιογόνους φόρους για την οικονομική ανάπτυξη και αμέσως μετά ακολουθούν οι φόροι εισοδήματος των φυσικών προσώπων. Αμέσως μετά είναι οι φόροι κατανάλωσης και τέλος οι φόροι ιδιοκτησίας που επιβάλλονται στα νοικοκυριά. Οι συγκεκριμένοι μελετητές χρησιμοποίησαν ένα δείγμα 29 χωρών του ΟΟΣΑ από το 1971 έως το 2004 ελέγχοντας ένα μεγάλο εύρος παραγόντων. Πιο συγκεκριμένα κατέληξαν ότι μια αύξηση 1% στα συνολικά έσοδα που θα προέρχεται από τους φόρους εισοδήματος (και νομικών και φυσικών προσώπων) προς τους φόρους κατανάλωσης και ιδιοκτησίας θα ήταν ικανή να αυξήσει το κατά κεφαλή ΑΕΠ περίπου 0,25% και 1% στη μακροχρόνια περίοδο. Τέλος κάνουν μια πολύ σημαντική παρατήρηση ότι αυξάνοντας το μέγιστο οριακό φορολογικό συντελεστή εισοδήματος φυσικών προσώπων είναι δυνατό να μειωθεί και η παραγωγικότητα. Με αποτέλεσμα να οδηγούμαστε στη σκέψη ότι μια μείωση των μέγιστων οριακών φορολογικών συντελεστών μπορεί να δώσει ώθηση στην παραγωγικότητα στις χώρες του ΟΟΣΑ.

Από την άλλη μεριά υπάρχουν μελέτες οι οποίες υποστηρίζουν ότι η αύξηση της φορολόγησης θα πρέπει να είναι πολύ μεγάλη και να αλλάζει άρδην τις φορολογικές δομές για να μπορέσουν να φανούν επιδράσεις πάνω στην οικονομική μεγέθυνση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η μελέτη του Harberger⁵¹ αλλά και των Mendoza,

---

⁵⁰ Reed, R. 2008, The robust relationship between taxes and U.S. state income growth, 61 National Tax Journal, σελ. 57-80.

⁵¹ Harberger, A. 1964, Taxation, Resource, Allocation and Welfare", National Bureau of Economic Research, Vol. The Role of Direct and Indirect Taxes in the Federal Reserve System, σελ.25-80.

Ferreti & Asea⁵² που αναφέρουν ότι οι αλλαγές στους φορολογικούς συντελεστές δεν είναι ικανές να επηρεάσουν την οικονομική ανάπτυξη ακόμη και όταν επιφέρουν αλλαγές στον συντελεστή μεγέθυνσης.

Τέλος μια ακόμη έρευνα των Katz, Mahler & Franz⁵³ σε 22 ανεπτυγμένες χώρες κατά το διάστημα 1970 έως 1979 , όπου εξετάστηκε η σχέση μεταξύ φόρων, μεγέθυνσης, επενδύσεων αλλά και διανομής του εισοδήματος κατέληξε στο ότι οι φόροι είναι ικανοί να μειώσουν την αποταμίευση αλλά όχι την οικονομική ανάπτυξη ή τις επενδύσεις. Πιο συγκεκριμένα οι φόροι εισοδήματος φυσικών προσώπων αλλά και ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης στις υπό εξέταση χώρες δεν παρουσίασαν καμία στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ τους.

Κλείνοντας αυτό το υποκεφάλαιο θα πρέπει να συνοψίζουμε ότι υπάρχει αρχικά ομοφωνία ότι οι φόροι εισοδήματος νομικών προσώπων καθώς και οι φόροι εισοδήματος φυσικών προσώπων είναι ιδιαίτερα ζημιογόνοι για την οικονομική ανάπτυξη ενώ ακολουθούν οι φόροι κατανάλωσης. Με βάση την ανωτέρω παρουσίαση των μελετών μπορούν να βγουν αρκετά συμπεράσματα για το φορολογικό σύστημα που έχει δημιουργηθεί τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα. Οι άκρατοι φόροι εισοδήματος τόσο στα νομικά όσο και στα φυσικά πρόσωπα, έχουν καταφέρει να κάνουν την ελληνική οικονομία να κινείται συνεχώς σε αρνητικούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης ενώ παράλληλα έχουν προκαλέσει το κλείσιμο αρκετών επιχειρήσεων (νομικά πρόσωπα) καθώς και στην οικονομική αφαίμαξη των νοικοκυριών. Η συνεχής αύξηση της φορολόγησης είναι γεγονός ότι έχει αρνητικές συνέπειες στην οικονομική ανάπτυξη, θα πρέπει λοιπόν να εξεταστούν οι διεθνείς μελέτες και τα δεδομένα που θα εξαρθούν θα πρέπει να αφομοιωθούν στο κρατικό φορολογικό σύστημα για να βελτιωθεί η φορολογική δομή της ελληνικής οικονομίας που μέχρι στιγμής δείχνει να είναι υπερβολικά υψηλή.

---

⁵² Mendoza, E., Milesi-Ferretti, G. and Asea, P. 1997, On the Ineffectiveness of Tax Policy in Altering Long-Run Growth: Harberger's Superneutrality Conjecture, 66 Journal Of Public Economics, σελ. 99-126

⁵³ Franz, M. G., Katz, C. J. and Mahler, V.A. 1983, The impact of taxes on growth and distribution in developed capitalist countries: A cross-national study, 77 American Political Science Review, σελ. 871-886.

3.3 Κριτική στην ελληνική περίπτωση (φορολόγηση)

Θα πρέπει να τονιστεί σε αυτό το σημείο ότι το νέο φορολογικό πλαίσιο για την φορολόγηση εισοδημάτων, δημιουργήθηκε σε μια χρονική περίοδο όπου η ελληνική κυβέρνηση έκανε μια τεράστια προσπάθεια για να εξορθολογίσει τα δημόσια οικονομικά. Καθώς παράλληλα της ασκούσαν τεράστια πίεση από εξωτερικούς παράγοντες, όπως είναι οι διεθνείς αγορές και η τρόικα, για την εξορθολόγηση

Κλήθηκε λοιπόν η ελληνική κυβέρνηση να νομοθετήσει υπό αντίξοες συνθήκες, γεγονός που είναι φυσικό να οδηγήσει την φορολογική πολιτική σε αποπήματα αλλά και παραβιάσεις θεμελιωδών αρχών και κανόνων. Πιο συγκεκριμένα η θέπιση φορολογικών νόμων θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη από συγκεκριμένες αρχές και κανόνες που ορίζει το Σύνταγμα. Οι κανόνες και οι αρχές που θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη είναι:

- Οι διατάξεις του άρθρου 4 παρ. 1 που αναφέρεται η αρχή της ισότητας και καθολικότητας του φόρου
- Η παρ. 5 του ίδιου άρθρου που αναφέρεται η αρχή της φοροδοτικής ικανότητας των πολιτών
- Οι διατάξεις του άρθρου 78 παρ. 1 και 2 όπου αναφέρεται η αρχή της περιορισμένης αναδρομικότητας των φορολογικών νόμων

Αναφορικά με το αν τηρήθηκαν οι παραπάνω αρχές και κανόνες και σε πιο βαθμό ή αν βοήθησαν τους στόχους της ελληνικής κυβέρνησης να επιτύχει τους στόχους για δημοσιονομική εξυγίανση, θα πρέπει να αναφερθούμε στις παρατηρήσεις που έγιναν από την Βουλή των Ελλήνων. Πιο συγκεκριμένα διατυπώθηκαν διάφορες επισημάνσεις, επιφυλάξεις και προβληματισμοί στην έκθεση που εκπονήθηκε από το επιστημονικό συμβούλιο της Βουλής. Στην έκθεση⁵⁴ αυτή αναφέρθηκε ότι υπήρξε αδικαιολόγητος περιορισμός και πιθανή δυσαρμονία συγκεκριμένων ρυθμίσεων με τις κοινοτικές ελευθερίες εγκατάστασης και κίνησης κεφαλαίων, κυκλοφορίας εμπορευμάτων και παροχής υπηρεσιών.

---

⁵⁴ Σχετικά με τον ν.3842/2010, available online at <http://lcci.gr/userdata/Pages/1/3/133/n3842-2010-fek-58-a-23-4-2010-apokatastasi-forologikis-dikaiosunis-antimetopisi-tis-forodiatfugis-kai-alles-diatakseis.pdf>

Θα πρέπει να αναφερθεί σχετικά με την ελληνική φορολογική πολιτική ότι δυστυχώς η νομοθέτηση φορολογικών κανόνων στην χώρα μας είναι συχνή και συνεχώς αλλάζει το φορολογικό καθεστώς. Ειδικότερα παρατηρείται συχνή μεταβολή στο φορολογικό καθεστώς των κεφαλαιουχικών εταιριών και στη φορολογία των μη διανεμόμενων και διανεμόμενων κερδών. Οι συχνές αυτές αλλαγές στο φορολογικό καθεστώς είναι δυνατό να προκαλέσουν σύγχυση στους ξένους επενδυτές. Αφού τους είναι δύσκολο να προβλέψουν το φορολογικό κόστος που θα έχει σε βάθος χρόνου μια επένδυση στην Ελλάδα καθώς παράλληλα τους είναι δύσκολο να εμπιστευθούν την Ελλάδα ως έναν χώρο φιλοξενίας επενδύσεων⁵⁵.

Τέλος θα πρέπει να επισημανθεί ότι το νέο φορολογικό πλαίσιο που έχει καθιερωθεί κατά την περίοδο της κρίσης, με αυξημένους τους φορολογικούς συντελεστές, είναι πιθανό να επιδράσει αρνητικά στην ανάπτυξη βιώσιμων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα. Αφού δεν θα καταφέρουν να είναι ανταγωνιστικές με τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στο ίδιο τομέα αλλά έχουν την έδρα τους σε χώρες με χαμηλότερους συντελεστές φόρου. Το γεγονός αυτό θα πρέπει να προβληματίσει αυτούς που σχεδιάζουν την ελληνική φορολογική πολιτική, αφού μπορεί να αποτελέσει ένα σημαντικό πρόβλημα που δεν θα αφήσει την ελληνική οικονομία να επανέλθει σε φυσιολογικά επίπεδα.

3.4 Η σημερινή κατάσταση της ελληνικής οικονομίας

Η ελληνική οικονομία τη στιγμή που γράφεται αυτή η εργασία βρίσκεται σε μια σημαντική καμπή τόσο σε επίπεδο διαπραγματεύσεων όσο και για την βιωσιμότητα της εθνικής οικονομίας. Ύστερα από εθνικές εκλογές η πολιτική ηγεσία της χώρας άλλαξε. Ανέλαβε τα ηνία της χώρας μια κυβέρνηση η οποία στο προεκλογικό της λόγο ανέφερε ότι δεν θα ακολουθήσει την ίδια πολιτική λιτότητας με τις προηγούμενες και ότι θα ξανά διαπραγματευθεί τους όρους διάσωσης με τους εταίρους μας στην Ε.Ε.

Μέχρι στιγμή δεν έχει επιτευχθεί μια μόνιμη συμφωνία με τους δανειστές της ελληνικής οικονομίας. Το γεγονός αυτό δημιουργεί μια δυσκολία και αρκετά

---

⁵⁵ Γ. Φουφόπουλου, Β. Κουτρουμάνη, Κατ. Καραγκούνη, 2011, Η αυτουποβάθμιση της αξίας του νόμου ως μέσου πραγμάτωσης του Δικαίου στη φορολογία μερισμάτων εταιριών, ΔΦΝ, σελ. 338

οικονομικά ζητήματα βρίσκονται σε εκκρεμότητα εν αναμονή της τελικής έκβασης των διαπραγματεύσεων με τους πιστωτές – εταίρους. Αυτή η αναμονή όπως επισημαίνει και ο IOBE⁵⁶ επιβαρύνει τα οικονομικά δεδομένα για την Ελλάδα.

Με βάση τη μελέτη του IOBE η κατάσταση στην ελληνική οικονομία κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2014 ήταν σχετικά καλή. Παρατηρείται αύξηση στο ΑΕΠ (Οκτ. – Δεκ.) της τάξης του 1,3%. Για το σύνολο του έτους 2014 παρατηρείται ανάπτυξη της τάξης του 0,7%, για πρώτη φορά μετά το 2007, γεγονός πολύ σημαντικό αν αναλογιστεί κανείς ότι η ελληνική οικονομία είναι 7 χρόνια να πετύχει κάτι παρόμοιο. Επίσης παρατηρείται μια αύξηση των εξαγωγών των υπηρεσιών της τάξης του 12,7% κυρίως από τον τομέα του τουρισμού, οποίος είναι ο στυλοβάτης της ελληνικής οικονομίας για πάρα πολλά χρόνια. Καθώς επίσης και μια αύξηση της εισαγωγικής ζήτησης της τάξης του 7,4%. Τέλος, παρατηρείται μικρή μείωση του ελλείμματος του εξωτερικού τομέα στο 2,2% του ΑΕΠ. Η κατάσταση της ελληνικής οικονομίας κατά το τέλος του 2014 ήταν σχετικά καλή αλλά με την πλειοψηφία των ελλήνων πολιτών να είναι δυσαρεστημένη με το μείγμα πολιτικής που ακολουθούταν και με την αναμονή νέων μέτρων.

Αυτό που θα πρέπει να επιδιώκει η ίδια η ελληνική κυβέρνηση για να καταφέρει η ελληνική οικονομία να βγει από το οικονομικό τέλμα στο οποίο βρίσκεται είναι ένα πλήθος ενεργειών. Μερικές από αυτές είναι να αναζητήσει χρηματοδότηση από το εξωτερικό λόγω χαμηλής αποταμίευσης στο εσωτερικό με ευνοϊκότερους όρους. Δευτερευόντως να άρει ουσιαστικά εμπόδια που υπάρχουν σε ορισμένες αγορές, καθώς παράλληλα θα πρέπει να απλουστεύσει δραστικά τις διαδικασίες στην δημόσια διοίκηση. Τέλος να αναβαθμίσει τα συστήματα εκπαίδευσης και δικαιοσύνης, για να μπορεί να καρπωθεί οφέλη στο μέλλον.

Αναφορικά με την διαπραγμάτευση θα πρέπει η ελληνική πλευρά να πείσει τους εταίρους για την δημιουργία των συνθηκών που θα επιτρέψουν στην ελληνική οικονομία να επιστρέψει σε υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Δεν θα πρέπει όμως η ελληνική κυβέρνηση να ξεχνά ότι είναι απαραίτητες οι βαθιές δομικές αλλαγές και οι εταίροι, ότι αυτό δεν μπορεί να επιτευχθεί με περαιτέρω συνολική δημοσιονομική προσαρμογή. Αυτό είναι ιδιαίτερα δύσκολο αν αναλογιστεί κανείς τις μέχρι στιγμής

---

⁵⁶ Τριμηνιαία έκθεση για την Ελληνική Οικονομία, 01/2015, IOBE, online available at http://www.iobe.gr/docs/economy/ECO_Q1_15_PRE_GR.pdf

δυσκολίες που έχει αντιμετωπίσει η ελληνική κυβέρνηση για να πείσει τους εταίρους δανειστές για το πρόγραμμα οικονομικής πολιτικής που είναι διατεθειμένη να ακολουθήσει.

Επίλογος – Συμπεράσματα

Στην παρούσα εργασία έγινε η προσπάθεια να παρουσιαστεί η περίπτωση της Ελλάδος και πως εξελίχθηκε η οικονομική κρίση στον ελλαδικό χώρο. Είναι γεγονός ότι το ξέσπασμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης στις ΗΠΑ δεν θα μπορούσε να αφήσει την ευρωπαϊκή ήπειρο ανεπηρέαστη. Η οικονομική ύφεση «έφτασε» στην Ευρώπη αλλά έλαβε διαφορετικά χαρακτηριστικά αφού εκδηλώθηκε ως κρίση χρέους. Αρκετές χώρες μέσα σε αυτές και η Ελλάδα βίωσαν σημαντικά δημοσιονομικά προβλήματα. Η περίπτωση όμως της Ελλάδος ήταν ξεχωριστή αφού αντιμετώπιζε χρόνια οικονομικά προβλήματα τα οποία επιδεινώθηκαν με το ξέσπασμα της οικονομικής ύφεσης.

Οι αλλαγές που βίωσε η ελληνική οικονομία ήταν ριζικές κατά την περίοδο της κρίσης. Οι βασικοί μακροοικονομικοί δείκτες επιδεινώθηκαν αρκετά. Η αγορά εργασίας άλλαξε άρδην, με αποτέλεσμα να αυξηθούν κατακόρυφα τα επίπεδα ανεργίας αλλά και να αλλάξει όλο το προφίλ της ίδιας της αγοράς εργασίας. Οι ελληνικές κυβερνήσεις έδειξαν αδυναμία να αντιμετωπίσουν καίρια τα προβλήματα που εμφανίστηκαν και σε συνδυασμό με την επιμονή της τρόικας σε ένα συγκεκριμένο μείγμα οικονομικής πολιτικής η οικονομική κατάσταση της χώρας επιδεινώθηκε. Το μείγμα οικονομικής πολιτικής που ακολουθήθηκε υπέπεσε σε ορισμένα λάθη, τόσο το PSI όσο και το αναγνωρισμένο λάθος ,από αξιωματούχους του ΔΝΤ, σχετικά με του πολλαπλασιαστές δημιούργησαν μια δύσκολη κατάσταση για την ελληνική οικονομία.

Το μείγμα οικονομικής πολιτικής που ακολουθήθηκε δεν μπορούμε να αναφέρουμε ότι σχεδιάστηκε από τις ελληνικές κυβερνήσεις, στην πλειοψηφία του προωθήθηκε από την τρόικα και οι ελληνικές κυβερνήσεις ήταν υπεύθυνες να τον φέρουν εις πέρας. Στην συγκεκριμένη εργασία πέρα από μια ιστορική αναφορά στην αντιμετώπιση της κρίσης από τις ελληνικές κυβερνήσεις επικεντρωθήκαμε περισσότερο στην φορολογική πολιτική που ακολουθήθηκε.

Προσπαθήθηκε να γίνει μια παρουσίαση των έκτακτων φόρων που επιβλήθηκαν τόσο στα νομικά όσο και στα φυσικά πρόσωπα στην Ελλάδα, καθώς και σε κάποιους φόρους που έλαβαν μόνιμη μορφή και επηρέασαν την φορολογική πολιτική της Ελλάδος. Επίσης έγινε μια βιβλιογραφική έρευνα αναφορικά με τη σχέση της

αυξημένης φορολόγησης και της οικονομικής ανάπτυξης και κατά πόσο αυτά τα δύο αλληλοεπηρεάζονται. Τέλος έγινε μια προσπάθεια κριτικής στη φορολογική πολιτική που ακολουθήθηκε από τις ελληνικές κυβερνήσεις με στόχο να καταδειχτούν τα λάθη και οι παραλείψεις που τυχόν να υπάρχουν στο νέο φορολογικό πλαίσιο της Ελλάδος.

Η στιγμή που βρισκόμαστε είναι αρκετά κρίσιμη τόσο για την ελληνική οικονομία όσο και για την ίδια την Ελλάδα ως κράτος. Οι διαπραγματεύσεις που λαμβάνουν χώρα αυτή τη στιγμή αλλά και το «πάγωμα» της λήψης χρημάτων από τους εταίρους- δανειστές μπορεί να αποβούν μοιραία για την ελληνική περίπτωση. Μένει να δούμε τα αποτελέσματα της όλης διαδικασίας για να μπορέσουμε να βγάλουμε ασφαλή συμπεράσματα για την πορεία της ελληνικής οικονομίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

http://www.hardouvelis.gr/FILES/PROFESSIONAL%20WORK/Economy%20and%20Markets%20IV_8_DEC2009.pdf

Παρατηρητήριο κρίσης : Η μετάδοση της Παγκόσμιας Κρίσης στην Ευρώπη 2008 – 2009, σελ. 4

<http://eclass.aueb.gr/modules/document/document.php?openDir=/4ae05919w8ue>
οι Jessoula M., Graziano P., Madama I.2010, “Selective flexicurity””. *Journal of Social Policy* 39 (4) 561-583

Directive 91/383/EEC of 25 June 1991

Μουρίκη «Το νέο προλεταριάτο» Το κοινωνικό πορτραίτο της Ελλάδας 2010

Tito Boeri & Jan van Ours, 2012, The economics of imperfect labor markets, σελ.29-49

Αφροδίτη Καριμάλη,2013 ,Η βοήθεια στο σπίτι βγαίνει στη σύνταξη και αλλάζει, Έθνος

Ζωγραφάκης Σ. & Μητράκος Θ. 2005. Η αναδιανεμητική επίδραση του πληθωρισμού στην Ελλάδα. Οικονομικό Δελτίο 24 σελ.49-90.Τράπεζα της Ελλάδος

Π. Μονοκρούσος, Δ. Θωμάκος, 2012 Δημοσιονομικοί πολλαπλασιαστές σε περιόδους βαθιάς ύφεσης και οφέλη από μια 2-ετή επιμήκυνση του νέου Πάγωμα μισθών και περικοπές επιδομάτων, 9/2/2010, Ελευθεροτυπία

Αξέχαστη (!) και δυσοίωνα η 3η Μαρτίου, 4/2/2010, Ελευθεροτυπία

Fitch και Moody’s θα υποβαθμίσουν την Ελλάδα σχεδόν παράλληλα με 12 μέρες διαφορά η μια από την άλλη και θα δώσουν το τελικό χτύπημα στην ταλαιπωρημένη διεθνή εικόνα της Ελλάδος.

Ωρα μηδέν για τα νέα μέτρα,2/5/2010, Τα νέα

Κατατέθηκε ο προϋπολογισμός, 18/11/2010, ιστοσελίδα newsit.gr

Οι αποφάσεις της συνόδου κορυφής, 13/3/2011, Ελευθεροτυπία

Ολόκληρο το μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα, 10/6/2011, Το έθνος

Εκτενής αναφορά τις μείωσης των λειτουργικών δαπανών αλλά και όλων των προβλέψεων : Εφημερίς της Κυβερνήσεως, τεύχος πρώτο, Αρ. Φύλλου 151, 1/7/2011

Λουκέτα εξπρές και συγχωνεύσεις στο Δημόσιο, 20/7/2011, ιστοσελίδα news247.gr

Νέο πακέτο 158 δις υπό δρακόντειο έλεγχο, 21/7/2011, Ελευθεροτυπία.

Γιάννης Βαρουφάκης, 2011, A modest proposal version 2.0, yianisvaroufakis.eu

Ειδικό τέλος στα ακίνητα μέσω του λογαριασμού της ΔΕΗ, 10/9/2011, Τα νέα

Στη βουλή το πολυνομοσχέδιο, 6/10/2011, Ναυτεμπορική

Παπαρηγόρης Κ., 11/10/11 ,Αναταράξεις στο πιστωτικό σύστημα, express.gr

Βαγγέλης Δεμίρης, 27/10/11, Συμφώνησαν για κούρεμα 50%, Το έθνος

Η Νέα Δημοκρατία και ο Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός

Η νέα κυβέρνηση του Λουκά Παπαδήμου, 11/11/11, ιστοσελίδα news247.gr

Πως θα υπολογίζεται το τέλος ακίνητης περιουσίας, 15/9/2011, Ποντίκι.

<http://www.taxheaven.gr/laws/law/index/law/89>

Εκτακτη εισφορά στις επιχειρήσεις έως το 2013 5/5/2010 Express.gr.

Romer, C. and Romer, D. 2010, The macroeconomic effects of tax changes: estimates based on a new measure of fiscal shocks, *American Economic Review*, vol. 100, σελ. 763-801

Alesina, A. and Ardagna, S. 2010, Large changes in fiscal policy: taxes versus spending, in *Tax Policy and the Economy*, Vol. 24 (Univ. of Chicago Press).

Reed, R. 2008, The robust relationship between taxes and U.S. state income growth, 61 *National Tax Journal* , σελ. 57-80.

Harberger, A. 1964, Taxation, Resource, Allocation and Welfare”, *National Bureau of Economic Research*, Vol. The Role of Direct and Indirect Taxes in the Federal Reserve System, σελ. 25-80.

Mendoza, E., Milesi-Ferretti, G. and Asea, P. 1997, On the Ineffectiveness of Tax Policy in Altering Long-Run Growth: Harberger’s Superneutrality Conjecture, 66 *Journal Of Public Economics*, σελ. 99-126

Franz, M. G., Katz, C. J. and Mahler, V.A. 1983, The impact of taxes on growth and distribution in developed capitalist countries: A cross-national study, 77 *American Political Science Review*, σελ. 871-886.

v.3842/2010, available online at <http://lcci.gr/userdata/Pages/1/3/133/n3842-2010-fek-58-a-23-4-2010-apokatastasi-forologikis-dikaiosunis-antimetopisi-tis-forodiatugis-kai-alles-diatakseis.pdf>

Γ. Φουφόπουλου, Β. Κουτρούμνη, Κατ. Καραγκούνη, 2011, Η αυτοποβάθμιση της αξίας του νόμου ως μέσου πραγμάτωσης του Δικαίου στη φορολογία μερισμάτων εταιριών, ΔΦΝ, σελ. 338

Τριμηνιαία έκθεση για την Ελληνική Οικονομία, 01/2015, IOBE, online available at http://www.iobe.gr/docs/economy/ECO_Q1_15_PRE_GR.pdf